

Fru Birgitte Lindenow,
Salig Hr. Otto Skeels Efterleverske
og
Hirtsholmenes Kirke.

Af Sognepræst S. J. A s m u s s e n.

I.

Ved Restaureringen af Hirtsholmenes Kirke i 1901 begik man den Vandalisme at flytte en Ligsten, som oprindelig har haft sin Plads inde i Kirken, udenfor, og anbringe den som Trappesten foran Vaabehuset, saa at den, der vil ind i Kirken, ikke kan blive fri for at sætte sin Fod derpaa.

Visselig er en saadan Profanation lige forkastelig i alle Tilfælde. Yderligere fordømmelig bliver den imidlertid, naar Indskriften kunde bringe Bud fra den døde til det Sted og det Land, hvor han levede, og til det Broderland, hvorfra hans anselige og vidtforgrene Slægt Aar efter Aar har sendt Pilegrimme til det usselige Sogn, hvis Beboere inden føje Aar vil være en Saga blot.

Den Slægt, hvortil her er sigtet, er den holmboeske, der i sin Slægtbog har givet den Mand, hvis Støv den omhandlede Sten efter sin oprindelige Bestemmelse skulde frede og værne, følgende Eftermæle:

„a. 1. Jens Olsson
en bemidlet Handelsmand og Skipper paa den lille Ø
Hirtsholmen, beliggende $\frac{3}{4}$ Mil n. v. for Frederikshavn

paa Nordsiden af Jylland. Han og de øvrige Beboere af samme Holme kaldtes af dem, som boede paa Fastlandet: Holmboere, hvoraf Familien har taget sit Navn. Han ejede sit eget Fartøj, som han for med og afsatte den Fisk, som falder der i Mængde. Derfor optog nogle af hans Efterkommere 3 Skibsankre i sit Signet; andre en Holme med et Hus og et Træ paa. Han var tillige en gudfrygtig Mand og var den, som væsentlig bar Omkostningerne ved Kirkens Opbyggelse paa Øen. Hans Fødsels- og Dødsaar vides ikke, men han blev over 100 Aar gammel og ligger begravet paa Hirtsholmen 1).

Med hvem han gift 2) og hvor mange Børn, han havde, er ligeledes ubekendt, men 2 Sønner vides.

a. 2. Ole Jenssøn Holmboe, f. paa Hirtsholmen 1637 (eller 1638?), † 1715 $\frac{7}{11}$, 77 Aar gml. (Gjessing sætter hans Dødsaar til 1714) som Sognepræst til Torrild og Vedslet i Hads Herred, Aarhus Amt. Han var Jubel lærer. Han var det første Barn, som blev døbt i Hirtsholmens nye Kirke — — — o. s. v.

b. 2. Hans (Jenssøn) Holmboe, Borger (og Handelsmand?) i Frederiksstad i Norge, f. paa Hirtsholmen? Naar han var født, og naar han døde, samt hvem han var gift med, vides ikke.¹⁾

Hvor kedeligt og lidet taknemmeligt det end er at omstøde en gammel Familietradition, saa maa dog foranstaaende Beretning om, at det var Jens Olsson, der væsentlig bar Omkostningerne ved Kirkens Opbyggelse, vige for Kendsgerninger, der pege i en helt anden Retning, og det samme gælder hans Søns, Ole Jenssøn Holmboes Daab.

Naar den tænksomme Iagttager er traadt ind i Hirtsholmens Kirke, vil han nemlig øjeblikkelig studse ved en Sammenligning mellem de fire Aarstal:

¹⁾ Nøjagtig citeret efter Familien Holmboes Slægtebog.

1631 paa en af Laagerne, 1638 paa to af Stolestaderne, 1641 paa Ryggen af en gammel Hagel, som rigtignok for Tiden opbevares i Nationalmusæets anden Afdeling, og 1647, som findes indgraveret paa Foden af Alterkalcken under Otto Skeels og Birgitte Lindenows Vaaben, der ligeledes findes paasyet Messehagelen ved Hjælp af en Søvlidse.

Aarstallet 1631 er, som sagt, indskaaret i en af Laagerne under et stort latinsk H, hvorover der læses et V og et P, adskilte af et Bomærke, der ogsaa er udskaaret i en af de Stolper, der bærer den mod Midtergangen vendende Ende af Kirkebænkene og den dertil førende Laage.

Men da det staar uomstødelig fast, at dette Aarstal ikke vedkommer Kirken paa Hirtsholmene, eftersom Øernes daværende Ejer, Hr. Otto Skeel, først den 28. Oktober 1634 fik Kongens Brev paa at maatte lade bygge „en Kirche paa Hersholm Ø,“ saa opstaar det Spørgsmaal, hvorfra dette Aarstal, som ikke har nogen Tilknnytning til „Hersholm Ø“, og som aabenbart er skaaaret i det Aar, det angiver, da skriver sig?

Og det eneste Svar, der fornuftigvis kan gives, er dette, at Stolestaderne og det meste af Kirkens Inventar ikke oprindeligt er lavet til Kirken paa Hirtsholmene, men taget fra en anden Kirke og overført fra denne, da Kirken paa Hirtsholmene skulde bygges.

Den besøgende, der ikke har fjerneste Anelse om Forholdet mellem disse Tal, men blot ved, at Kirken er bygget i Slutningen af Christian den Fjerdes Regeringstid, vil komme til samme Resultat ved selv det flygtigste Blik paa den katolske Altertavle, hvor Gud Fader og Jesus flankeres af Sankt Laurentius og den hellige Catarina. Og dertil kommer endelig Døbefadet, der øjeblikkelig røber sin profane Fortid som et ganske almin-

deligt, omend adeligt, Vandfad fra Hans Johansen Lindenows og Mette Rosenkrantz' Sove- eller Gæstekammer.

Ved Siden af Lindenowernes og Rosenkrantzernes Vaabner findes nemlig indgraveret henholdsvis H J og M R, og disse Begyndelsesbogstaver betegner Fadets oprindelige Ejere som ovennævnte Ægtepar, der fra 1581 ejede det gamle Hundslund Kloster, det nuværende Dronninglund, og var Svigerforældre til den Hr. Otto Skeel, der fik Kongens Tilladelse til at lade Kirken paa „Hersholm Ø“ bygge den 28. Oktober 1634, hvilken Tilladelse dog først benyttedes omkring ved Aaret 1641 af hans Efterleverske, Fru Birgitte Lindenow, som havde sit Enkesæde paa Bangsbo, hvorunder Hirtsholmene dengang hørte.

Birgitte Hansdatter Lindenow var født den 29. Dec. 1581 paa Hindsgavl, som Faderen, Hans Johansen Lindenow til Fovslet og Hundslund Kloster, havde i Forlening fra 1574 til 1596. Hun var en af Dronning Anna Catarinas Jomfruer, da hun den 13. Oktober 1605 paa Aalborghus holdt Bryllup med Hr. Otte Skeel, Hofjunker hos Christian den Fjerde, senere Rigsraad og en af Landets mægtigste Jorddrotter, der 1625 takseredes til c. 2000 Tdr. Hartkorn. Fra 1631 til 1634 var han Lehnsmand paa Aalborghus.

Hvorledes Hirtsholmene var kommen i hans og dermed efter hans Død i hans Frues Eje er ikke ganske sikkert. Øerne havde fra Arilds Tid og indtil 1583 været Kongernes Ejendom, som det bl. a. ses af Kong Valdemars Jordebog, hvor de iøvrigt kaldes *Hælsholmæ*, og af Mageskiftet 3) mellem kongelig Majestæt Frederich den Anden og Mouritz Podebusk til Kiørup, givet paa Skanderborg 25. Oktober Anno 1583, hvorved sidstnævnte tilbytter sig dem for noget andet Gods, formentlig fordi han paa dette Tidspunkt er Ejer af det lige

overfor paa Fastlandet beliggende Gods Leerbæk i Horns Herred, hvilket blandt andet fremgaar af et af Stolestaderne i Elling Kirke, hvor man endnu den Dag i Dag kan læse Aarstallet 1582 og Navnet Mouritz Podebusk til Leerbæk. —

Mouritz Podebusk til Kiørup og Leerbæk i Horns Herred var 1550 Hofsinde, 1564 Ritmester for den fynske Fane og deltog 1565 i Slaget ved Svarteraa, hvor han blev saaret. Han overlevede dog Saaret og døde først den 18. September 1595, idet han efterlod sig en Søn, Claus Podebusk den Rige til Kiørup, Krapperup, Korsholm, Barsebæk og *Markie*, der døde den 26. Aug. 1616, efterladende sig en Søn, den berygtede Mouritz Podebusk den Yngre, der blev landsforvist for Drab, Voldtægt og Overfald paa en Præst, samt Datteren Margrethe, der blev gift med Frederik Rantzau den 1ste Maj 1621.

Da hun i Medgift bragte ham Krapperup, Bollerup og *Markie*, som senere ejes af Hr. Otte Skeel, der var Herre til *Asdal*, da Frederik Rantzau giftede sig anden Gang med hans Datter Ide, er Hirtsholmene sandsynligvis fulgt med Margrethe Podebusk til Frederik Rantzau, som derefter har afhændet dem til Otte Skeel, da denne tilbyttede sig *Markie* for *Asdal*, idet Otte Skeel paa det sidste nævnes til *Markie*, medens Frederik Rantzau nævnes til *Asdal*, og dette Bytte har formentlig fundet Sted mellem 5. Febr. 1632, da Frederik Rantzau holdt Bryllup med Ide Skeel, og 28. Oktober 1634, da hendes Fader fik oftnævnte Tilladelse til at lade Kirken bygge.

Kongens Brev lyder saaledes:

„Christian den Fjerde gjør alle vitterligt, at eftersom os elskelige Hr. Otte Skeel til Hammelse, Ridder, vor Mand og Embedsmand paa vort Slot Aalborghus underdanigst hos os haver ladet andrage, hvorledes Hershølm's Øs Indvaanere tit og ofte er blevne forsømte udi

deres Saligheds Sag, og desformedelst at Præsten udi Elling ikke saa snart haver kunnet komme over Vandet til dem, som det sig haver burdet, som og der er tit og ofte smaa Børn hendøde uden Daaben og somme andre uden det højværdige Sacramentes, Vor Herris Jesu Christi Legeme og Blods Meddelelse, og somme ere standne over Jorden ubegravne i nogle Uger med megen anden Ubejlighed, som Thingsvidnerne, som derom gangne ere, omformelde, da, saadant herefter fore at komme, have vi naadigst bevilget fornævnte Hr. Otte Skeel og med dette vort aabne Brev under, bevilger og tillader, at han maa lade bygge en Kirke paa forskrevne Ø, til hvilken en bosiddendes Præst paa samme Ø maa beskikkes efter Ordinansen, og skal samme Præst, foruden hvis forbemeldte Hr. Otte Skeel hannem selv giver og tillægger, nyde hvis Præsterettighed paa samme Ø kan falde og ellers i alle Maader som en retsindig Guds Ords Tjener sig forholde efter Ordinansen og vor Forordning.

Forbiudendis alle og enhver forbemeldte Hr. Otte Skeel herimod eftersom foreskreven staa at hindre eller i nogen Maade Forfang at gjøre. Under vor Hyldest og Naade skrevet

Frederichsborg 28. October 1634.

Christian.“

Det tidligste Aarstal 1631 kan altsaa, som allerede nævnt, ikke staa i nogensomhelst Forbindelse med Kirken paa Hirtsholmene, og det samme gælder, efter alle Solemærker at dømme, ogsaa det andet Aarstal 1638, som findes indskaaret i to af Bænkestolperne, den øverste til venstre og den næstnederste til højre. Det er nemlig ganske utænkeligt, at der skulde være hengaaet tre Aar, inden Præsten fik sin Messehagel, og fem, inden han fik tillagt, „hvad Hr. Otte Skeel hannem selv giver og tillægger“, som det ses af nedenstaaende Dokument, der er udstedt et Aar, en Maaned og 9 Dage efter 1641:

„Jeg Birgitte Lindenou

salig Hr. Otte Skeels til Bangsboe kendes for alle med dette mit udgivne Brev, at jeg haver undt og bevilget, og nu med dette mit aabne Brev under og bevilger efter min salig Husbonds Begjæring Tre Hundrede Rigsdaler, hver Daler til seks Mark, og udi Mynt, som her i Landet brugelig er, som jeg eller mine Arvinger aarlig skal yde Renten deraf, som er 6 Rdlr. af hver Hundrede til en bosiddendes Præst paa Holmen, og skal forbemeldte Hovedstol blive bestaaende hos mig eller mine Arvinger, som Bangsboe eyendes haver, paa Rente, men dersom jeg eller mine Arvinger vorder til Sinde, ikke længer at vil yde Renten af fornævnte 300 Rdlr., da bepligter jeg mig eller mine Arvinger samme 300 Rdlr. at erlægge og levere til Biskoppen udi Aalborg, som nu er eller kommandes vorder, med saadanne Vilkaar, at han samme Penge paa en Sted til en vis Mand paa Rente skal udsætte, saa at forskrevne Rente aarligen til Fastelavn maa vorde fornævnte Præst, som nu er eller kommandes vorder, skadesløs aarlig til fornævnte Tid rigtig erlagt med saa Skiel, at fornævnte Præst [er] bosiddendes paa Hirtsholm. At saadant fast og uryggelig af mig og mine Arvinger holdes og i alle Maader efterkommes skal, som foreskrevet staar, da haver jeg til ydermere Sandheds Bekræftelse min Zignet heneden under trykt og med egen Haand her underskrevet.

Datum Bangsboe, den 9. Februar 1643.

Salig Hr. Otto Scheels Efterleverske

Birgitte Lindenou.“

Antages det derimod, at Kirkens Opførelse er tilendebragt omkring ved Aaret 1641 opstaar et andet Spørgsmaal.

Hvorledes kan der være hengaaet seks Aar, inden saa lille og ringe en Kirke kunde blive rejst, især da Ubelejligheden med alle de kirkelige Handlingers Udførelse var lige stor, enten Holmboerne skulde over til Præsten i Elling, eller denne skulde over til Hirtsholmene.

Overfarten var dengang, som den er den Dag i Dag, forbunden med Fare ikke blot for Helsen, men ogsaa for Lemmer og Liv. Saaledes var den daværende Præst, Hr. Oluf Madsens Formand, Hr. Lavrids Mortensen, druknet paa Hjemvejen fra Hirtsholmene til Elling Præstegaard, og hans Formand, Hr. Anders Petersen, havde funden Ubejligheden saa uudholdelig, at han rent ud sagt var løben sin Vej.

Ja, to Hundrede Aar efter, at det sidste anførte Brev blev givet paa Bangsboe, var Forholdene saa fortvivlede, at Præsten Jens Andreas Mølsted⁴) rejste til København, hvor hun under en privat Audiens hos Christian den Ottende opnaaede, at hendes Mand blev fritaget for de frygtelige Ture mellem Hirtsholmene og Frederikshavn, som Hirtsholmene havde været annekse-rede siden 19. Maj 1812, idet Kongen under 28. Januar 1843 anordnede og befalede, at Øen Hirtsholmen atter skulde oprettes til et eget Sognekald, at den beskikkede Sognepræst tillige skulde overtage Skolelærerembedet, og at der til Opførelsen af en ny Præstegaard paa Hirtsholmen skulde udbetales et rentefrit Forskud af Kongens egen Kasse af 1000 Rdlr., hvorhos den daværende Sognepræst, Jens Andreas Mølsted, saa længe han vedblev at fungere som Sognepræst for Frederikshavns Menighed, forundtes en Godtgørelse for det Tab i sin Embedsindtægt, han led ved Hirtsholmenes Afgang, af 100 Rbd. aarlig at beregne fra den Tid, da en egen Præst for Hirtsholmen blev udnævnt.

Bortset fra al den Ubejlighed, som Vind og Vejr, Strøm og Sø og daarlige Samfærdselsmidler saavel til Lands som til Vands kunde lægge i Vejen, var Hirtsholmenes Ejer, Fru Birgitte Lindenow, stærkt optagen for ikke at sige medtagen netop i de seks Aar fra 1635 til 1640.

Da Hr. Otto Skeel i Slutningen af Aaret 1634 modtog Kongens aabne Brev under 28. Oktober d. A., laa hans Svigermoder dødssyg paa Hundslund Kloster, og da han en af de sidste Dage af første Halvdel af December vendte tilbage fra hendes Sotteseng til Aalborghus, blev han angreben af et Ildebefindende, der forhindrede ham i at gaa i Kirke den følgende Dag, som var en Søndag, og Onsdag Morgen den 17. December mellem Klokken 3 og 4 om Morgenen var han død.

Derefter fulgte Begravelse, Bestyrelse af alle de mange, store og spredte Ejendomme i Danmark og Skaane med paafølgende Skifte, og endnu samme Aar døde Moderen, Fru Margrethe Ottedatter Rosenkrantz paa Hundslund Kloster. Det følgende Aar 1636 skulde Lehnsregnskabet opgøres og afgives tilligemed Lehnet, og i 1638 og 1639 dør hendes to Sønner, Knud og Hans, i Saumur i Frankrig og føres som Lig til Aalborg, hvor de begraves 7. September 1639, og endelig 1641 dør Datteren Sofie, der var trolovet med Peder Gyldenstjerne, og giver maaske ved sin Død det sidste Stød til, at der nu endelig bliver taget fat paa Kirkens Bygning, saa at denne i Følge en Note, som iøvrigt findes anført netop i „Holmboerne, Stamtavle og biografiske Oplysninger“ under Bilag I, faar bevilget sin første Præst, Hr. Peder Andersen Knudstrup, 1641, hvilket ogsaa stemmer med Den danske Atlas, Tomus 5, Pag. 394—395, hvor det hedder: „ved 1641 skal Kirken være bleven færdig, og fra den Tid af har Landet været et særskilt Kirke Sogn og haft sin egen Præst og Degn.“

Naar Wiberg i sin Præstehistorie lader Hr. Peder Andersen Knudstrup tiltræde Embedet 1638 og i en Klamme siger, at den tidligere Sognepræst, Hr. Oluf Madsen i Elling, som Hirtsholmene jo havde været annekseret indtil da, er død 1640, er det Fejltagelser, der aabenbart

begge beror paa en urigtig Meddelelse fra den samtidige Sognepræst til Hirtsholmene, sandsynligvis Frederik Engelhart Nannestad, som residerede der fra 28. Juli 1855 til 14. Oktober 1863.

I ethvert Fald gøres der ham ingen Uret med en saadan Formodning, da Embedets Journal, som er skrevet med hans Haand, begynder saaledes:¹⁾

„I. Hovedafdeling.

A. Historiske Mærkværdigheder og Series pastorum.

Naar Øen Hirtsholm er bleven beboet er uvist. Rygtet siger, at det var skaanske og skotske Fiskere 5), som kom hertil om Sommeren for at fiske, der ogsaa omsider forbleve her Vinteren over og saaledes fæstede fast Bopæl paa Øen. Man fortæller ogsaa, at det egentlig var Græsholmen, der først var bebygget, men at man flyttede derfra herover, da alle Mandspersoner engang var omkommen ved deres Fiskeri. Sandsynlig har dette været i Midten af det syttende Aarhundrede, thi i Kirken findes Aarstallet 1638 og i en i Stiftsarkivet værende Fortegnelse over Embedets Indtægter etc. og Sognepræsterne siges omtrent, at Øen er bleven selvstændig c. 1638.

Der findes nemlig:

„Pastores a primo Ministerii tempore huic insulæ,“ den er affattet af Sognepræsten 1690 og ved at regne tilbage finder man, at den første Præst er ansat her paa Øen i dette Aar. Ved denne Fortegnelse, som er forfattet af Frantz Andersen Storup, er iøvrigt den Mærkværdighed, at bemeldte Forfatter har underskrevet „med paaholden Pen“ og altsaa næppe været stærk i Skrivekunsten, medens Skolelæreren Christen Ebbeson, som her har angivet sine Indtægter lige-

1) Det bemærkes ex tuto, at dette lange Citat udelukkende indeholder, hvad Nannestad har skrevet og absolut intet af Forfatterens Meninger eller Bemærkninger, men vel hans Fremhævelser.

som for at vise Modsætningen til Præsten, har under sit Navn tilføjet „Egen Haand“. I Følge dette Dokument, som velvillig er mig udlaant af Stiftets Biskop, ere Præsterne følgende:

(Dokumentets Ord anførte.)

1. „Hr. Peder Andersen Knudstrup, som har betjent denne Menighed udi 14 Aar og siden er ab officio removeret.“ (Han har vel saa været Præst her fra 1638 til 1652.)

2. „Succederede hannem Hr. Lauridtz Oluffson Elling og betjente Menigheden paa det thredie Aar.“ (ó: 1652—55.)

3. „Succedere [!] hannem Hr. Niels Christenson Bistrup som betjente Menigheden paa Øen om et Aars Thid.“ (1656.)

4. Hannem succederede Hr. Jens Clausson Huger, som haver betjent samme Menighed paa en atten Aars Thid.“ (Fra 1656 til 1674.)⁶⁾

5. „Er Jeg Hr. Frandtz Anderson Storup uværdig hans Successor, og haffver hidindtil betjent samme Menighed udi Sexten Aar, og den endnu efter Guds Vilje betjener“ (fra 1674 til 1690).⁷⁾

Fra Aaret 1690 findes i lang Tid ingen Efterretninger om Embedet eller Præsterne; sandsynligvis maa en Kirkebog, som efter det ovenfor afbenyttede Dokument existerede, paa en eller anden Maade være forgaaet, thi den eneste Kirkebog, som nu forefindes her ved Kaldet, gaar ej længere tilbage end til Aaret 1715. Af denne udledes de herværende Sognepræster fra dette Aar af. Der skal, saa siger Rygtet, have været en Tid, da Øen i kirkelig Henseende hørte under Elling Sogn og søgte Kirke der; endnu vises i bemeldte Kirke Stole, som kaldes Holmboernes Stole; denne Sogneforbindelse skal være bleven hævet, fordi en Baad med Folk i herfra druknede paa Vejen til Kirken. Maaske er dette sket i Tidsrummet fra 1690 til 1715. Dette er blot en Gisning, som maaske er urigtig, men i ethvert Tilfælde er Præsterækken ikke betydelig afbrudt; thi der findes nu

6. en Præst her ved Navn Niels Michelsen Holst,⁸⁾ der

var Sognepræst her fra 1715 og døde her i Aaret 1744. Han findes af Stiftets visiterende Biskop Aar 1737 B. F. Bruun rost og kaldt Pastor vigilantissimus.“ —

Her slutter altsaa i Henhold til det sidste Anførselstegn det lange Citat fra Embedets Journal, skrevet af Pastor Frederik Engelhart Nannestad.

Men siges kan det ikke, at Hr. Pastoren har været heldig hverken med de historiske Data, de fremsatte Gisninger eller den opstillede Beregning.

Det fremgaar af selve det citerede Dokument fra Bispens Arkiv, at det ikke indeholder nogen bestemt Angivelse af de fem første Præsters Embedstid, og af Journalen, at Beregningen er foretaget af Pastor Nannestad, som aabenbart har gjort sig den største Ulejlighed og brugt al sin Kunst og Flid for at faa Summen af de opstillede Aar til at udfylde Tidsrummet mellem 1638 og 1690, jfr. „Thi i Kirken findes Aarstallet 1638“ og „Den er affattet af Sognepræsten 1690 og ved at regne tilbage finder man, at den første Præst er ansat her paa Øen i dette [1638] Aar.“

Hvor bestikkende de 4 smaa Subtraktionsresultater end tager sig ud, vil en Lærer i Historie næppe kunne tiltræde Regnelærerens Dom om, at eksempelvis $1690 \div 1674 = 16$ (Aar).

Hr. Frandtz Andersson Storup skriver jo „med paa- holden Pen“ i 1690, at han „hidindtil haffver betjent denne Menighed udi sexten Aar og den endnu efter Guds Vilje betjener.“ Pastor Nannestad regner disse 16 Aar fra 1674 til 1690. Men har Hr. Frandtz skrevet hen paa Aaret 1690 — at han har det, skal straks blive vist — saa giver $1674-1690$ alias $1690 \div 1674$ ikke 16 men 17 Aar, da begge Aar saavel i dette specielle Tilfælde som i Almindelighed maa regnes med.

Det fra Stiftsarkivet udlaante Dokument med Fortegnelse over Embedets Indtægter etc. og Sognepræsterne, som Pastor Nannestad har afskrevet efter Hr. Frandtz Anderssøn Storup, er nemlig affattet i Henhold til et Kongeligt Rescript af 1ste Februar 1690 til Biskopperne om at foranledige, at der ved hvert Pastorat føres en Bog, i hvilken alle visse og uvisse Præstens Indtægter troligt optegnes, deres Eftermænd til Underretning og Afværgelse af ellers uundgaaelige Stridigheder, og at dens Rubrikker bliver følgende: I. Pastores et Præpositi a tempore Reformationis. II. Decimantes. III. Reditus Festivales. IV. Ædificia. V. Beneficia. Legata. VI. Gravamina. VII. Hospitia pauperum et scholæ publicæ. VIII. Documenta publica.

Men med den Tids Postforsendelser fra Regering til Biskop og videre gennem Provsten til Sognepræsten paa saa afsides og utilgængeligt Sted som Hirtsholmene, hvortil Biskoppens Skrivelser i Begyndelsen af det tyvende Aarhundrede uden Undtagelse er kommen post festum, i alt Fald til den sidste Sognepræst, tør man ganske rolig gaa ud fra, at Hr. Frandtz Anderssøn Storups Skrivelse om „Pastores a primo Ministerii tempore huic insulæ“ først er afgaaet i den anden Halvdel af Aaret 1690, men derved rykkes Tiden for hans Ansættelse frem til Aaret 1675, og dette er, efter hvad han skriver med „egen Haand“, det Aar, i hvilket han har tiltraadt Embedet som Sognepræst til Hirtsholmene, hvori han afløstes af ovennævnte Hr. Niels Michelsen Holst, forhen Hører i Sæby, kaldet til Hirtsholmene den 6. Februar 1711 og ordineret 11. Marts s. A.

Den egenhændige Skrivelse fra Hr. Frandtz Anderssøn Storup, hvortil der ovenfor er sigtet, findes anført i Justitsprotokollen for Sæbygaards Birk for Aarene 1703—1711 og lyder i sin Helhed saaledes:

„Som min højgunstige Patronesse, velbemeldte Frue Elsebeth Bilde, hafver ladet mig uværdige Guds Ords Tjenere paa Hertzholmen til i Dag incitere til Sæby Birketing at møde, der min Sandhed at vinde og til Spørgsmaal at svare angaaende, hvad der [er] Hertzholmens Øes rette Tilliggelse af Ejendom, saa er paa velbemeldte Frues Indstæfning mit ydmygste Svar saaledes, at saa længe jeg nu udi 28 Aars Tid hafver været Menigheden paa bemeldte Hertzholms Ø betroet, hafver Hertzholm, Græsholm, Thyholm, Kølpen, Pikerholm og Deje med des fraskiudende Grunde, Ræfuer og Skiær først lagt til salig velbemeldte Holger Bille, da Proprietarie til Bangsboe, og siden en Snes Aar ungefær hafver samme Ø været voris allernaadigste Arfve Herre og Konge tilhørende, og saasom jeg for mit Embedes Forfald ej corpelig kan comparere, formodes, at det af velbemeldte Herskab i Gunst antages og i Retten for Birkefogden for gyldigt accepteris, for dette er, saa sandt hiælpe mig Gud og hans hellige Ord, alt hvad jeg i denne Sag er vidende at vinde, til Bekræftelse under min egen Haand.

Datum Hertzholmen den 23. Maj 1704.

Frands Anderson.“

Da Hr. Frands skriver „udi 28 Aars Tid“ forrykker denne Tidsangivelse ikke i nævneværdig Grad det ovenanførte Resultat, at han er kaldet i 1675. Atten Aar til Hr. Jens Claussøn Huger fører os tilbage til 1657. „Et Aars Tid“ til Hr. Niels Christensen Bidstrup behøver ikke at forandre 1657 til 1656, da Hr. Lauridtz Oluffson Elling kun har været ansat „paa det tredje Aar.“ Dette Spand af Tid trukket fra 1657 giver 1655 og derfra 14 Aar „udi hvilke Hr. Peder Andersen Knudstrup har be-tjent denne Menighed,“ og vi befinder os omkring ved 1641 som det Aar, da Menigheden fik sin første Præst, og da Kirken stod færdig, saa at Hr. Peder kunde trække i Hagelen, der just var bleven syet paa Bangsboe i dette Aar.

Dette Resultat bekræftes ogsaa af andre Kendsninger.

Som ovenfor berørt siger Wiberg, at Hr. Oluf Madsen til Elling og Tolne, forhen ogsaa til Hirtsholmene og iøvrigt Fader til den anden hirtsholmske Præst Hr. Lauridtz Oluffssøn Elling, er død 1640.

Denne Angivelse er ganske urigtig, saa sandt Stævningsemændene Poul Christensen i Mosbjerg og Niels Andersen ibidem bestod med deres Ed efter Recessen, at de 8 Dage før den 11. December 1643 havde stævnet hæderlig og vellært Mand, Hr. Oluf Madsen i Elling Præstegaard til Horns Herredsting og talt mundtlig med hans Pige. Desligeste stævnede de hæderlig og vellært Mand Hr. Peder Anderssøn paa Hersholm for Spørgsmaal og Dom.

Striden mellem de to hæderlige og vellærte Mænd, som skulde afgøres ved en Provsteret, som beklædtes af Hr. Eric i Mosbjerg Præstegaard og Offve Sørensen i Tolne som Dommer, drejede sig netop om, hvorvidt Hr. Oluf Madsen godvillig vilde udgive de Skatter, som resterede, siden han mistede Hersholm.

Det er ret utænkeligt, at der skulde hengaa over fem Aar, inden et saadant Skattespørgsmaal kom for Provsteretten. Men yderligere skrives der i „Mandtal paa Præsteskatten i Vendelbo Stift 1646“:

„Hr. Peder paa Herdzholmen hafver intet at gifve af, formedelst at ikke alene Lejligheden i sig selv der paa Stedet er meget ringe, eftersom det er afskildt nogle faa Aar forleden fra Elling Kald, med hvilket det tilforn af Arilds Tid hafver verrit annexeret, men oc nu forleden Aare af den Svenske nogle Gange udplyndret oc Præsten sielf fangen oc bortført, oc Præsten i Elling hafver oc megen ringe Condition, efter at fornævnte Hollum er kommen derfra, forser sig oc i lige

Maade til Kongelig Mildhed, att deris Lejlighed hafves i Act.“

Her gælder det ogsaa, at „nogle faa Aar“ vel kan passere for fem, men næppe for ni, og skulde yderligere Bevis for, at Embedet paa Hertzholmene er oprettet 1641, være nødvendigt, da kunde vel den samme Indberetning fra 1690 tjene som saadant, idet den daværende Sognepræst i Elling og Tolne, Hr. Christen Jensen Snedsted, skriver i sin Indberetning:

„Dette Kald [Elling og Tolne] er meget forringet paa sin Indkomst for nogle til 40 Aar siden, idet Hertzholm er kommen herfra, og Skatterne er mig dog lige saa store som andres, der nyde 2—3 Gange dobbelt min Indtægt.“

Tager man det højeste Antal Aar, der kan lægges til 40, nemlig ni, staar man netop ved 1641, medens det tidligere Aar 1638 krævede i det mindste „halvt Hundrede“ eller „nogle til halvtreds.“

Turde det hermed være fastslaaet, at Kirken ikke kan være taget i Brug før 1641, er man imidlertid lige vidt med de to Aarstal 1638 og 1631.

Hvorledes forklares de?

Her er det, at Døbefadet med Hans Johansen Lindenows og Margrethe Ottesdatter Rosenkrantz's Vaabner giver os et Fingerpeg.

Den Slutning ligger jo nemlig nær, at naar Døbefadet er kommen fra dem, er der sandsynligvis ogsaa kommen mere, hvis Omstændighederne ellers taler derfor.

Og det gør de i allerhøjeste Grad.

Som tidligere berørt var Fru Birgitte Lindenows Moder, Fru Margrethe Ottesdatter Rosenkrantz, død den 27. Januar 1635 og Fru Birgitte derved bleven Medarving til Hundslund Kloster og tilhørende Gods, derimellem den nedbrudte Hundslund Sognekirke, hvorom det hed-

der i en Indberetning fra 1625, „at den har Fru Margrethe Rosenkrantz jus patronatus til,“ hvilket ikke blot vil sige Kaldsret, men ogsaa Reclamationsret til det Gods, som Indehaverne af jus patronatus kan bevise at være Arvinger til, samt Højhed og Raadighed over Gods, der var og blev Kirkens, og de Kirken tillagte Indkomster saavel som Herlighed over Præstegaarde og Anneksgaarde.

Denne Kirke, hvis Tomt i Følge Boths Danmark endnu var synlig i 1871 Nord for den gamle Landevej omtrent midtvejs mellem Byerne Tolstrup og Resen, men som nu i Følge en Meddelelse, der er indhentet paa Dronninglund i Sommeren 1918, skal være tilplantet med Graner og beliggende paa Gaardejer Peder Nielsens Grund i Gamle Kirkeby, blev nedbrudt efter Reformationen, hvorefter Klosterkirken i det tidligere Benediktinerkloster blev indrettet til Sognekirke og forsynet med nyt Inventar af Hans Johansen Lindenow, som det ses af hans og Fru Margrethe Rosenkrantz's Vaabner og Initialer, der er anbragt paa Stolene.

Det ligger da nær at antage, at saavel Altertavlen som Stolene i Hirtsholmenes Kirke er komne fra den gamle Sognekirke i Hundslund, og et næsten afgørende Bevis herfor kunde maaske findes i det tidligere omtalte H, der findes under Bomærket og Begyndelsesbogstaverne V og P, men over Aarstallet 1631.

Men er denne Antagelse rigtig, og det turde den være, da det under et Ophold i København i Efteraaret 1918 viste sig, at Professor Magnus Petersen allerede i 1898 og 1901 var kommen til samme Resultat, da er det ogsaa fastslaaet, at ikke Jens Olsson, Handelsmand og Skipper paa den lille Ø Hirtsholmen, var den, som væsentlig bar Omkostningerne ved Kirkens Opbyggelse paa Øen, lige saa lidt som det kan være det Barn, Ole Jens-

søn Holmboe, der blev født 1637 (eller 1638), der var det første, som blev døbt i Hirtsholmenes nye Kirke, da en saadan Daab først kunde have fundet Sted i eller efter 1641.

Her maa enten foreligge en uhjemlet Tradition eller en Forbytning med et af Jens Olssøns andre Børn.

Omkostningerne ved Kirkens Opbyggelse og Udstyrelse er selvsagt udredt af Øernes Herskab paa Bangsboe.

Velbaarne Fru Birgitte Lindenow.

Salig Hr. Otte Skeels Efterleverske.

II.

Selve Kirken er en lille, lav Bindingsværks Bygning med fladt Bræddeloft, hvilende paa synlige Tværbjælker, og forsynet med Tegltag og Bræddegavle, tindede af et Spyd med et hjerteformet Blad, der minder om Figuren i Spader Es.

Dette Spyd er dog med sædvanlig „protestantisk Uforstand“ og Smagløshed erstattet med et kluntet, lueforyldt Kors over Vaabehuset, som yderligere skæmmes af en egetræsmalet, stilløs Fyldingsdør med moderne Hængsler og Lukkelse, ligesom ogsaa de oprindelige, blyndfattede Ruder paa et enkelt Vindue nær ligger opmagasinerede paa Kirkeloftet.

Men afset fra disse beklagelige Brøst, som Tid og Omstændigheder forhaabentlig vil raade Bod paa, virker Kirken baade indtagende og ganske betagende paa den besøgende, der første Gang som vildfremmed træder derind. Der vil næppe være nogen saadan, der ikke vil føle sig greben ved at staa Ansigt til Ansigt med dette Interiør delvis med Inventar fra Reformationstiden, hvis han da ser op fra det moderne

Flisegulv og lader sine Øjne hendrages af de gamle Kirkestole og Bjælkerne under det lave Loft med de tre Sejlere, der tvinger ham til at dukke Nakken, naar han skrider frem mod Alteret med Kirkens ærværdigste Prydelse, det firhundredaarige Alterskab med de to tværdelte Fløjdøre.

Her troner i en gammel Armstol en venlig Gud Fader, der med sin højre omslynger den blødende Søn, som til venstre flankeres af den hellige Lavrentius med Risten og til højre af den hellige Catarina med det itubrudte Hjul. Ved hendes Fødder ligger den beskæmmede Konge, der betegner hende som St. Catarina fra Alexandria.

I de tværdelte Fløjdøres 4 Felter findes fra venstre til højre tre og tre Apostle.

Til venstre øverst Judas Thadæus, Peder og Johannes, nederst Simon Zelotes, Thomas og Andreas.

Til højre øverst Jacob den ældre (Zebedæus Søn, Johannes Broder), Matthæus, Bartholomæus, nederst Mathias, Filip og — mirabile dictu — Judas Iskarjot.

Efter sagkyndigt Skøn, nemlig Musæumsinspektør Chr. Axel Jensens, er Altertavlen skaaret her i Danmark i et af de to første Decennier af sekstende Aarhundrede, men Judas Iskarjot har ikke været med fra Begyndelsen. Musæumsinspektør Jensen mindes ikke, at han har set en Judas Iskarjot i en Apostelrække, og han er af den Anskuelse, at Figuren er skaaret cirka 1700 „af protestantisk Uvidenhed.“

Dette Musæumsinspektørens morsomme og rammende Udtryk finder sin Forklaring paa den Maade, at den Apostelskikkelse, der oprindeligt har staaet paa Judas Iskarjots Plads, har skullet forestille enten Paulus eller Jacob den Yngre (Alfæus Søn).

Hvad enten det nu har været Paulus eller Jacob, siger Musæumsinspektøren, saa har begge skullet have Skæg.

Jacob den Yngre, fordi han efter Legenden lignede Jesus i den Grad, at Judas i Gethsemane Have tog Fejl af ham og Jesus og kyssede Jacob i Stedet for at kysse Jesus. Han fremstilles i Almindelighed med et Valke-træ, og ganske vist kan der ikke henvises til et Præcedens, hvor Jacob den Yngre er fremstillet med en Bog i Haanden, men da han af den katolske Kirke bliver anset for Forfatter til Jacobs Brev, er det ikke udelukket, at man har kunnet tillægge ham en Bog som Attribut.

Sandsynligvis er den oprindelige Apostelfigur paa en eller anden Maade bleven saa ødelagt, at man har ment, at det var lettere at skære en helt ny Figur end at reparere den gamle. Det har man saa gjort, idet man har bibeholdt den gamle Figurs skæggede Ansigt og Attribut, thi Paulus, om det har været ham, den oprindelige Figur skulde forestille, fremstilles altid med Skæg og, som den gamle Sentens: *Mucro furor Pauli, liber est conversio Sauli*, siger, med Sværd og Bog.¹⁾

Men hertil kommer, og det er et meget afgørende Moment, at Bogen, hvadenten nu den oprindelige Figur har skullet forestille Paulus eller Jacob den Yngre, har været en Posebog, det vil sige en Bog, hvis Skindbind var forlænget ud over den, saa at det kunde trækkes sammen ved en Snor eller Lidse, for at man ved at fatte om den med Haanden kunde bære den, som man bærer en Sy- eller Pengepose.

Det er aabenbart denne Posebog og Fortællingen hos

¹⁾ Sværdet sigter til Paulus Raseri, Bogen til Saulus Omvendelse.

Joh. 12,4-6)¹⁾), der har forledt Billedskæreren eller vel snarere Præsten, der har ledet Arbejdet, til at fastslaa, at den oprindelige Figur maatte have forestillet Judas Iskarjot.

Thi at den nuværende Figur er senere og i alt Fald skyldes en anden og langt ringere Haand end de øvrige, er givet. Der behøves ikke noget særlig kyndigt eller øvet Øje til at opdage Forskellen mellem Judas og alle de andre. Den er i høj Grad iøjnefaldende, og ingen kan frigøre sig for det Indtryk, at den er skaaren af en Fusker, paa selve Stedet maaske af den Jens Snedker, som nævnes i den gamle Matrikkel, og i saa Fald vejledet af ovennævnte Hr. Frandtz Andersson, som endnu betjente Menigheden en halv Snes Aar efter Aaret 1700.

Da det turde være af Interesse at kende Altertavlens Udseende og Tilstand før Restavreringen, hidsættes Resultaterne af Professor Magnus Petersens Undersøgelse i 1898 ved Citeringen af hans Indberetning desangaaende:

„Til

Nationalmusæets 2den Afdeling.

Den af den ærede Direktør ønskede Undersøgelse af den gamle Altertavle i Kapellet paa Hirtsholmene har jeg foretaget og skal meddele følgende:

Tavlen bestaar af et firkantet Skab med to Fløjdøre; efter Stilen i Ornamenterne og dens hele Udskæring er den forfærdiget omtrent ved Aar 1500. Figurgrupperne i Hovedfeltet har i Midten den siddende Gud Fader, der

¹⁾ Joh. 12, 4-6: Saa siger Judas Iskarjot, en af hans Disciple, han som siden forraadte ham: „Hvorfor blev ikke denne Salve solgt for tre Hundrede Denarer og givet til de fattige? Men dette sagde han ikke, fordi han brød sig om de fattige, men fordi han var en Tyv, og da han havde Pengeposen, bar han, hvad der blev lagt deri.

holder en mindre, staaende Christusfigur i sin højre Arm; en Gruppe, som oftere træffes ved Slutningen af 15de og Begyndelsen af 16de Aarhundrede, og som i Almindelighed forestiller Treenigheden.

Ved venstre Side af Gud Fader staar en kronet Kvindefigur i rig Klædning med en Bog i venstre Haand. Den højre, som nu er afbrudt, har sikkert holdt et Hjul eller et Sværd. Under hendes Fødder ligger en lille kronet Figur, der betegner hende som St. Catarina af Aleksandria. Til højre for Gud Fader staar en Mandsfigur iført Diakondragt; han holder en Bog i venstre Haand. Den nedadvendte Arms Haand er halvt aaben, som om den havde omfattet noget, formentlig en Rist. Jeg maa derfor — og efter Dragten — antage, at Figuren forestiller St. Lavrentius.

I de tværdelte Fløjdøres fire Felter er der 12 Apostle opstillede, kun 4 à 5 kendes ved deres Attributer, nemlig: Johannes, Andreas, Jacobus Major og Minor samt Judas.

Over Midtergruppen er et smukt og rigt ornamenteret Galleri, og over hver af de fire Apostelfelter i Fløjdørene har været lignende buede Gallerier, to af dem er i nogenlunde god Stand, men to mangle ganske.

Figurerne i det store Midtergalleri er særdeles godt udskaarne, Apostlene derimod mindre godt. Dog ere Draperiernes Foldekast behandlede med Dygtighed og Omhu.

Over Altertavlens overste Kant er enkelte Rester af et Bladornament, som er afbrudt for at faa Tavlen indpasset i den snævre Plads imellem Alterbordet og det lavtliggende Loft, der knapt nok naar 4 Alen fra Gulvet.

Den hele Tavle er overmalet med en skæmmende Oliefarve, men under denne fandtes paa flere Steder Spor af Kridtgrund og smukke gamle Farver og Guldbelægning. Saaledes havde St. Lavrentius haft en gylden Klædning med farvede Borter m. m.

Altertavlen er ikke uden Kunstværd og fortjener at restavrerens, dog ikke ved at overmales med Egetræsfarve eller lignende; en fuldtud gennemført Restavration maatte helst anbefales, Oliefarven helt fjernes ved

en omhyggelig Rensning og Opløsning, saa at de gamle, oprindelige Farver fremdrages, og disse atter gengives tilligemed de ægte Guld- og Sølvbelægninger. Alle de afstødte Dele i Ornamenterne og paa Figurerne (6 Hænder og nogle Fødder mangler) ligesom de to manglende Ornamenter over Apostlene maatte paany tilsættes. Det paa Altertavlens Overkant afbrudte Bladgalleri foreslaas ogsaa paany tilsat i Overensstemmelse med, hvad der findes paa lignende Tavler fra Tiden ved Aar 1500. Ved Anbringelsen af et saadant Galleri maa det anbefales, at Loftsbrædderne over Altertavlen løftedes c. 6 à 8", som jeg har antydnet paa vedlagte Tegning med punkterede Linier.

Noget lignende er alt tidligere gjort over et lille, smukt Fregatskib, der er anbragt under Loftet i Kappellets Midtergang. En saadan helt gennemført Restaverering af Altertavlen antager jeg ikke vil overstige en Sum af c. 680 Kroner, dog vilde det være nødvendigt at foretage Arbejdet i København i Nationalmusæets Lokale.

Kapellet er en paafaldende lille, lav Bygning, opført af røde Teglsten i Bindingsværk.

I Aaret 1634 fik Befalingsmand Otte Skeel paa Aalborghus Ordre 9) til at opføre et Kapel paa Hirtsholmene; dette blev færdigbygget 1641. Otte Skeel og hans Hustru gav tillige en Kapital til Kapellet 10). Muligt er Altertavlen ogsaa en Gave fra dem. Den er rigtig nok c. 130 à 140 Aar ældre end Kapellet, men den kan være fraflyttet en anden Kirke i Stiftet, hvor der, som andre Steder i Landet i den katolske Tid, ofte var flere Altere og Sidealtere i hver Kirke, som efter Reformationen blev indskrænkede til kun at have eet Alter.

Ved Tavlens ringe Størrelse er det ogsaa tænkeligt, at den har haft sin tidligere Plads i et Borgkapel, hvor den, i Følge sin katolske Karakter, ikke mere var passende at beholde efter Reformationen og derfor henflyttet til det mere afsides liggende Sted.

København, den 9. Juli 1898.

Ærbødigst

Magnus Petersen."

Vender man sig med Solen fra Alteret, har man lige foran sig Prædikestolen, der næppe hører med til de Antikviteter, der er kommen fra Hundslund Kloster.

Musæumsinspektør Jensen har allerede i Efteraaret 1918, da den foreliggende Afhandling endnu ikke var paatænkt, end sige under Arbejde, erklæret, at Ornamenterne paa Prædikestolen er utænkelige efter 1660, og derhos fremsat den Formodning, at Søjlerne er en senere Tilsætning, men at den oprindelige Del af Prædikestolen er fra ca. 1640, hvilket jo er et nyt og højst interessant Bevis for, at Kirken er taget i Brug 1641, idet Musæumsinspektøren er kommen til dette Skøn gennem en Undersøgelse af Prædikestolen, der efter hans Sigende ikke kunde hidrøre fra et af de ham bekendte Værksteder i Hjørring og Aalborg, men muligvis var lavet efter Forbilleder fra Epitafiet i Sæby Kirke over Borgmester Rus. Da det imidlertid maa antages, at den hidtidige Sjælesørger for Holmboerne og Guds Ords Tjener paa Hirtsholmen, hæderlig og vellært Mand i Elling Præstegaard ikke har været holdt helt uden for Kirkens Opførelse og Indretning og det nye Kalds Oprettelse, og da det ses, at Elling Kirke i Aaret 1635 har faaet en ny Alterbaldakin, hvis Ornamente ganske svarer til Prædikestolens i Hirtsholmenes Kirke, maa det nærmeste Forbillede sandsynligvis søges her, og det ligger da nær at antage, at Prædikestolen er forfærdiget enten i Sæby eller Strandby eller muligvis paa selve Hirtsholmen af tidligere omtalte Jens Snedker.

Om Restavreringen af Prædikestolen skriver Professor Magnus Petersen saaledes:

„Til

Nationalmusæets 2den Afdeling.

Den af det høje Ministerium forlangte Restauration af Prædikestolen i Kirken paa Hirtsholmene er nu fuldført.

Arbejdet udførtes paa selve Stedet, da det viste sig at være forbundet med for stor Vanskelighed at nedtage Stolen og sende den til København, som jeg i min Indberetning af 6te Avgust 1900 mente at kunne lade sig gøre.

Ved Restaureringen er fulgt og gennemført det i min Indberetning først givne Forslag, nemlig at fremdrage fra Overmalingen de oprindelige Farver og Forgyldninger og saa vidt mulig gengive dem paany. I de tre store Fyldinger, hvor der i nyere Tid var malet yderst slette Figurer af Christus, Moses og Aron, var det ikke muligt at finde nogen ældre Maling. Som det synes har Træfladen været umalet.

Baade Provsten,¹¹⁾ Sognepræsten¹²⁾ og flere af Beboerne ønskede de daarlige Billeder fjernede, som ved Undersøgelsen havde vist, at de ikke hørte til Stolens oprindelige Dekoration. Dette skete ogsaa, men da den mørke Træfylding ikke stod heldigt til den omgivende nye Guld- og Farvedekoration, blev der i Fyldingens øverste Del malet en forgyldt Stjerne i Guld i Lighed med, hvad der er fundet paa nogle samtidige¹³⁾ Prædikestole som oprindelig Dekoration, nemlig paa Koldingstolen 1592, Hundslunds 1599 og Haslunds fra samme Tid, hvilke jeg tidligere har restaureret. I de smaa Fyldinger foroven maledes med gyldne Bogstaver:

„Hvo som Eder hører, hand hører mig.“

Og forneden:

„Naaden og Sandheden er vorden ved Jesus Christus.
Joh. 1, 17.“

Det foroven fandtes som oprindelig Skrift i Fyldingerne, men det sidste, som traadte i Stedet for de tre Navne under de bortfjernede Figurer, var valgt af Sognepræsten.

Paa de med Lister, Tandsnit og Ægornamenter rigt prydede Rammer om Felter og Fyldinger blev der paalagt dels Guld, dels forskellige Lazurfarver paa Sølvunderlag. Overkanten af Stolen beklædtes med et nyt Fløjls-overtræk, der paaheftedes med forgyldte Søm. Trappegangen manglede en afsluttende Pille eller Søjle for-

neden. Panelet var ogsaa meget tarveligt. For at bringe dette i Overensstemmelse med Prædikestolens Udsmykning, paalagdes der Panelet forgyldte Lister som imiterede Fyldinger, og ved Enden stillede en afsluttende Pille med en forgyldt Kugle foroven.

Under mit Ophold i Kirken blev mig forevist en meget gammel Messehagel af mønstret Flojl. Hvad der ved denne særlig vakte min Opmærksomhed var to Vaabenskjolde broderede i Sølv paa Hagelens Rygside.¹⁴⁾

Det er Lehnsmændene Otte Skeels paa Aalborg og Berette Lindenows Vaabner. Endvidere fandt jeg paa Daabsbækkenet det lindenowske og rosenkrantzske Vaaben med Bogstaverne H. L. og M. R.¹⁵⁾ Det eneste disse Vaabner og Bogstaver kunne henpege paa er den rige og ansete Hans Lindenow, død 1596, der var Ejer af Hundslund Kloster, og hans Hustru Margrethe Rosenkrantz, død 1635. Otte Skeels Hustru, Berette Lindenow var deres Datter, som efter sin Husbondes Død giver 300 Rbdl. til Hirtsholmenes Kirke. Messehagelen med hendes og Husbondes Vaabner er i Følge Aarstallet en Gave fra hende ved Kirkens Fuldførelse, ligeledes Daabsfadet med hendes Forældres Vaabner. Derved vækkes en Formodning hos mig, at Prædikestolen og Altertavlen, der begge ere mere end hundrede Aar ældre end Kirken, ere Gaver fra hende og maaske den sidste en Levning fra Hundslund Klosterkirke, som hendes Forældre ejede.

København den 16. September 1901.

Ærbødigst

Magnus Petersen.“

Tilbage staar endnu det ominøse 1647 paa Foden af Alterkalken under Skeelernes og Lindenowernes Vaaben og Bogstaverne O S og B L. Ved en overfladisk Betragtning skulde det synes, som om dette Aarstal gjorde Spørgsmaalet om Kirkens Fulddenselse endnu mere indviklet. Men da de Svenske spredte sig over hele Vendssyssel, efter at Hjelm Wrangel havde indtaget Aalborg den 17. Januar 1644, og da de ogsaa satte over til Hirtsholmene nogle Gange og udplyndrede Sognet, fangede

og bortførte Præsten Hr. Peder Andersen Knudstrup, har Kalken og Disken naturligvis været noget af det, der stak dem mest i Øjnene, og som de først har stukket til sig. I alt Fald foreligger der et Præcedens fra det tilgrænsende Herred, hvor Kalken i Vrejlev ifl. Meddelelse fra den nuværende Sognepræst K. Norup til Vrejlev og Hestrup har følgende Indskrift:

„Denne Kalck og Disk hafver Fru Ide Goye ladet giøre thil Vrejl Kiercke 1646 efter det Svendske Indfald 1644 som de bortrøfede af for[nævnte] Kiercke Kalck og Disk samme Thid.“

Fru Birgitte Lindenow har da formentlig anden Gang skænket Hirtsholmenes Kirke Kalk og Disk, og Forbilledet, hvorefter Kalken er lavet, behøver man ikke at lede længe efter. Det er den Kalk, som Apostelen Johannes i den venstre Fløjdørs øverste Felt holder i sin venstre Haand og Jesu Monogram, som er indgraveret baade i Skaalen og paa Foden, er aabenbart tegnet efter det Træskærerarbejde, som findes i en af Bænkestolperne øverst til højre i Kirken.

Men morsomt nok lider Kalken ogsaa af den sædvanlige protestantiske Uforstand.

I Stedet for, at Foden skulde have været sekstunget, svarende til de seks græske Bogstaver i Navnet J — H — E — S — U — S, er den her bleven ottetunget. Skønt hæderlig og vellært Mand Hr. Peder Andersen Knudstrup, om han havde været lidt mere klar i Hovedet¹⁶), lettelig kunde have forsvaret Fejltagelsen ved at give hver Tunge sit latinske Bogstav af Navnet C — H — R — I — S — T — U — S, hvilket ikke blot vilde have udtrykt en Tanke, men ogsaa været et Vidnesbyrd om protestantisk Forstand, saa har han aabenbart givet Sølvsmeden frie Hænder, thi denne har anbragt sit eget

Bomærke eller Stempel overfor Givernes Vaabner og Jesu Monogram overfor Billedet af Jesus Nazoreios Rex.

Men forinden den besøgende ved sin Udgang af Kirken igen maa sætte sin Fod paa salig Jens Ollesens Ligsten, har han sandsynligvis maattet døje Historien om, at Fregatten under Loftet med den norske Løve i Stævnen er snittet og taklet af en af Tordenskjolds Matroser, der ogsaa, naar de ikke hørte Jesus gennem Hr. Frandtz eller Pastor vigilantissimus Hr. Niels, slog Naaden og Sandheden ihjel ved at forevige sig selv og de holmboeske Skuder i den foranstaaende Stoleryg.

„Forfængelighed! Forfængelighed!“ slutter den i Forsamlingen talende Visdom.

1722, da Fregatten blev hængt op under Kirkens Loft, havde Tordenskjold sovet de eviges Søvn i omtrent to Aar, og 1706, da Jacob Pederson og Mads Tamsøn sad og snittede deres Navne og Aarstallet i Stoleryggen, var netop det Aar, da Peder Wessel blev indskreven som Lærling ved Holmen. 1694, da Tammes Vigelson skar sit Navn i den samme „Holmboernes gyldne Bog“, var „den Herre kæk og bold“ kun tre Aar gammel.

Ja! End ikke Anders Paal, der indskrev sit Navn for Næsen af selveste Pastor Vigilantissimus den 20. Januarii 1715, 3 Maaneder før Kaptejn Vessel tog „Hvita Ørnen“ paa Kolbergheide, kan reddes for de Danskes Vej til Ros og Magt.

Hermed skal ingenlunde være sagt, at Holmboerne ikke har indskrevet deres Navne under det syvhundredaarige Flag, der saa ofte fløj did, hveden det faldt, i stolte Luers Favn.

„Men dengang ej!“ —

Det er Tordenskjolds egne Ord.

Tilføjelser og Berigtigelser.

1. Jens Olsson.

Den, der har læst foranstaaende Undersøgelse og er kommen til den Overbevisning, at det er Fru Birgitte Lindenow, „som væsentlig bar Omkostningerne ved Kirkens Opbyggelse paa Øen“ og ikke Jens Ollesen, som han benævnes i den gamle Matrikel under „Christen Shceels Tjener“, vil sikkert grunde paa det Spørgsmaal, om der kan gives en rimelig Forklaring paa, at en saadan Tradition om Jens Olsson har kunnet fødes og vokse sig saa stor og stærk, at Sognepræsten til Hirtsholmene, — for at være ganske nøjagtig: — Fredagen den 10. August 1919 blev belært om, at det var oftnævnte Jens Olsson, Familien Holmboes Stamfader, der ganske for egen Regning og efter eget Initiativ havde ladet Kirken paa Hirtsholmene bygge.

Da den i Forsamlingen talende Visdom, som man paa „slet“ Dansk endnu plejer at kalde „Prædikerens“, næppe faar Lov til at sige det forløsende Ord, hvilket heller næppe vilde være helt retfærdigt, skal her gengives den ældste, nedskrevne Beretning om Jens Olsson.

Den findes i Holmboernes Stamtavle, der er trykt som Manuscript i Bergen 1868, som Bilag III.

Forfatteren er Jens Olssøns Sønnesøns Søn, som paa det Tidspunkt den 9. Januarii 1754, da han nedskrev denne „kort Historie om min Slægt og den Tiid, som jeg har levet udi. Til mine Børns og Efterkommeres Underretning og Advarsel sammenskrevet“, var Sognepræst i Aker og Slotspræst paa Akershus.

Efter en Fortale, der ellers intet frembyder af Interesse for den foreliggende Undersøgelse udover følgende: „Thi naar vi læser om andres daarlige Forhold, og de Ulejligheder, som deraf har flydet, da kand det tiene os til Advarsel og Afskye for samme Daarligheder, og derimod igjen, naar vi læser om andres Guds frygt, Reedelighed, Forsigtighed og andre Dyder, og de Fordeele, som de deraf har havt, kand det give os kraftige Opmuntringer til, at bede Gud om Naade til at efterfølge dem i samme Dyder. Saadan sand og fornøden Nytte kand man have af offent-

lig trykte Historiers Læsning. Men dette har jeg dog fundet, at Forfatterne af disse offentlige Historier ikke alle-tider har kundet eller tort skrive den rene Sandhed for en og anden Aarsags Skyld, ey heller forestillet enhver Person i sin rette Beskaffenhed, saasom saadant kunde føde For-træd af sig; i saadanne Historier finder de fleste liden eller ingen Underretning om sine egne Forfædre og deres Lev-net i Verden, som dog kunde være baade fornøyleligt og nyttigt at vide noget om; i Betragtning heraf har jeg fore-taget mig at skrive denne korte Historie — — — — —“ nedskriver den daværende Sognepræst til Aker, hvad han ved om sine Forfædre:

„Den Kundskab, som jeg har om mine Forfædre, stræk-ker sig ikke langt tilbage, saa jeg med de fleste, som ere komne af maadelig Stand, i Mangel av skriftlige Opteg-ninger veed lidet at sige af vore Forfædre, hvo de har været, og hvorledes de har levet. Den første, som jeg av mundtlige Efterrættninger har nogen Kundskab om, er min Farfaders Fader, som heede Jens Olsøn, og boede paa en liden Øe udenfor Fladstrand, som heeder Hersholmen, af samme Stæd har vi det Til-navn Holmboe, saasom Indbyggerne paa det faste Land kaldede dem, som boede paa Hersholmen, Holmboerne. Denne Jens Olsøn var i hans Tiid den rigeste og beste Mand, som boede paa Hersholmen, han eyede sit eget Fartøy, som han foer med, og afsatte de Fiske-Varer, især de store og gode Flyndrer, som der falder, som vare tildeels fisket af hans egne Folk, til-deels indkøbte af de andre Indbyggere paa Øen, og som han saaledes tildeels var Skip-per, saa har nogle af hans Efterkommere ført 3 Skibs-ankere i deres Signet, andre en Holme med et Træ paa til en Erindring om Stædet, som vi ere komne fra; derfor har jeg og min Broder¹⁾ i vores Signet baade Holmen med

¹⁾ Hans Holmboe født ¹⁴/₁ 1721 i Vardal † ²⁴/₁ 1756 paa Lesje Jernværk, som han havde købt af Lars Lobes. Det havde tidligere tilhørt hans Hustrus, Birgitte Marie Zieglers Fader, og efter Hans Holmboes Død gik det over til hendes anden Mand Paul Irgens, der døde som Bergraad 1784.

Træet, og et lidet Hus eller Boelig paa, og tillige Skibs Ankeret. Denne Jens Olsøn Holmboe har ikke allene i sin Tid været en bemidlet Handelsmand og Skipper, men og en gudfrygtig Mand og god Christen; for hans Tiid var der ingen Kirke paa Hersholmen, men Holmboerne maatte søge næste Kirke paa det faste Land, hvorfor han drog Omsorg for, at en Kirke blev bygget paa Øen, hvorvit andre har hjulpet til med, har jeg ingen vis Efterretning om, men det meste skeede paa hans Bekostning, og var hans Søn Ole, min Farfader,¹⁾ det første Barn, som blev døbt i samme Kirke, desuden har min Fader²⁾ fortalt efter sin Faders Ord, at samme Jens Olsøn, naar han var hjemme, aldrig gik tilsengs nogen Aften, førend han tillige med sin Hustrue og Børn, naar de vare ganske afklædte til at gaae i Sengen, falt ned paa deres Knæer tilsammen for Sengen, og gjorde deres Bønner til Gud. Han blev en meget gammel Mand, noget over Hundrede Aar, døde og blev begravet paa Hersholmen, men om hans Døds Tid har jeg ingen Efterrætning kundet faae, ey heller veed jeg rigtigt, hvor mange Børn han efterloed sig. Jeg har allene hørt om min Bedstefader Ole Jensøn Holmboe og hans Broder Hans Jensøn Holmboe. — — — —“

Skønt denne Karakteristik af Jens Olssøn i Sammenligning med Nutidens er saare moderat og lidet udæskende, lider den dog af adskillige Overdrivelser, der er særlig iøjnefaldende for den, der kender de særlige Forhold, der har gjort og fremdeles endnu i vore Dage gør sig gældende

-
- 1) Ole Jensøn Holmboe f. paa Hirtsholmen 1637 (eller 1638?) Sognepræst til Torrild og Vedslet † 7/11 1715 — Karen, en Datter af Sognepræsten til Kjøng i Fyen Hr. Gregers Kragh.
- 2) Jens Holmboe, født i Torrild 11/6 1671, død som Provst over Toten og Valdres og Sognepræst til Vardal i Norge 18/12 1743. — 1) Anna Henriksdatter Giefken 1705—1708. 2) Maria Hansdatter Moss, Stiftsprovst Holmboes Moder 1710—1721. 3) Karen Opdal, Enke efter Hr. Henrik Hansen Smith til Hole og Datter af Sognepræsten sammesteds Hr. Henrik Opdal og Sara Larsdatter Qvislin 1721—1741.

paa denne liden havomflydte Ø, der ligger saa aldeles „Uden for Lands Lov og Ret“ endnu i vore Dage.

Formentlig kan dog disse Overdrivelser forstaas ud fra den Kendsgerning, at det sete, — og det gælder jo ogsaa det hørte — er afhængig af de Øjne, hvormed der ses, og de Øren, hvormed der høres.

Selv indtog Slotspræsten paa Akershus en fremskudt Stilling inden for den norske Gejstlighed, baade ved sin Fødsel som Søn af Provsten paa Toten og Valders og Sønnesøn af Præsten til Torrild og Vedslet, sit Ægteskab med Maren Ancker, som var Datter af Sognepræsten Bernt Ancker til Land, sin personlige Stilling og Lærdom, — han blev senere Dr. theol. og Stiftsprovst — og endelig sin store Rigdom. Desuden „skal han have været en oprigtig Christen, [en] god Prædikant [og] meget godgørende mod de fattige,“ saa det ikke i og for sig er underligt, at han „av mundtlige Efterrætninger“ om sin Oldefader har skabt denne i sit eget Billede, da hans Fader, og før ham hans Bedstefader, havde skabt ham i dennes Billede¹⁾.

Jens Ollesens Kaar har ikke i nævneværdig Grad adskilt sig fra Jens Hansen Fynbos, Jens Reffdalls, Laurs Gierums, Jens Suders, Søren Samsings og de allerfleste andre samtidige Holmboers. Endogsaa Jens Snedkers, Kirsten Samsings og Appelon Suders Kaar er nøjagtig de samme som Jens Ollesens, og alle som en er de som sagt „Christen Shceels Tienere.“ Om Rigdom siger Matrikkelen fra 1688 ikke et Ord. Tvertimod hedder det om Hirtsholm Sogn paa Fol. 86:

„Befindes at være en omflot Holmb foruden Ager-Jord og Engebond legendes paa en Steenref udi Stranden en Ug Søes²⁾ fra Fladstrand, derhos en anden liden Holmb, hvorpaa kan græsses 6 Kiør, som sker med stor Besuæring, saa at Queget skall føres derdid med Baade eller at svømmes, hafver ej heller wiedere Queg paa det heele Land.

1) „Den Menschen bildend theomorphosirte Gott, nothwendig anthropomorphosirt darum der Mensch“. Jacobi.

Kompendium der Dogmatik von Dr. Chr. Ernst Luthardt. Pag. 97.

2) Sømil.

Indbyggernes Næring er af Fiskeriet i Hafuit, som er af Torsk, Koller og Flynder, som er heel lidet og ikke nær saa meget som udi forrige Tider, samme Fiskeri, som er heel uvis og vanskelig, saa at det eet Aar kan betale Omkostningen og et andet Aar ej, og som det hender sig eet Aar kan udrede 20 Baade af Landet. Andre Aaringer meer og mindre hver Baad anset for 8 Mk. om Aaret. Effter Kgl. Majts. allernaadigste Resolution af 8. May contribueres Indtet.“

Om at være Øens Første- eller Bedstemand kan der lige saa lidt være Tale, hvis Matrikkelen skal staa til troende, thi af de 41 Christen Skeelske Tjenere er Jens Ollesen først indskreven som Nr. 25 og mindst 23 af disse staa opførte til samme 1½ Tdr. som han.

Skønt det altsaa ogsaa kunde se ud som en Overdrivelse, at Slotspræsten skriver, at Jens Olssøn ikke alene har været Handelsmand, men ogsaa Skipper, saa er dette — mutatis mutandis — ganske i Overensstemmelse med Datidens, ja endogsaa med Nutidens Forhold.

Omtalen af Hirtsholms Sogn i den gamle Matrikel slutter saaledes:

„Udi dette Sogen oppeberges ingen Korntiende, efftersom Stedet er en Øe och omfløtt Land och haffe alldelis ingen Sæd och er langt udi Stranden beliggendes, kand ey eller ansees eller achtet end for en Fiskerlejde“

Følgelig var alle Christen Skeels Tjenere henviste til Fiskeri og Handel, ligesom de to Par Brødre, der er alt, hvad der er tilbage af den avtoktone Befolknings fordums Herlighed, er det den Dag i Dag, hvis de fremdeles vil leve og dø i deres Rede.

Men saa maa ogsaa ethvert af dem have „deres eget Fartøj“ og ikke gaa af Vejen for noget som helst af, hvad der byder sig, hvad de heller ikke gør, det være sig Handel eller Skibsfart eller Fiskeri. Og det har Jens Olsøn selvfølgelig heller ikke gjort. Ingen vil bestride, at det maaske er ham, der har sejlet Alterskab og Stolestader, Døbefad og Lystestager fra Asaa til Hersholt, og Tømmer og Sten fra Fladstrand, ja maaske endog leveret Kalken m. m. over Aalborg eller Sæby.

Og ingen, der kender „de Fordeele, som Jens Olsøn har havt af sine Dyder i sin Efterslægt,“ vil bestride, at han

som god Christen og en gudfrygtig Mand har mødt til Thinge for at svare til Spørgsmaal om, „hvorledes Hersholms Øs Indvaanere tit og ofte er blevne forsømte udi deres Saligheds Sag,“ ej heller, at det muligvis er ham, der har bevæget Hr. Otte Skeel til at andrage om Kongens Til-ladelse til at lade bygge en Kirke paa Øen, og er det da „mundtlige Efterrætninger“ om alle de Oplevelser og Eventyr en saadan Virksomhed har affødt, der ved at pas-sere gennem Præsten i Torrild og Vedslet og Provsten over Toten og Valders bliver til Slotspræstens ret beherskede Lovtale.

Skønt Eftertiden ikke synes at have øst af ældre eller yngre Kilder, men udelukkende har sin Viden fra Slots-præsten paa Akershus, der imidlertid er stegen til Dr. theol. og Stiftsprovst i Christiania samtidig med, at hans Slægt har bredt sig og er steget med ham, saa stiger Tra-ditionen om Stamfaderen paa den lille og fjerne Ø i For-hold dertil, om den end ikke frembringer noget egentlig positivt nyt.

Ihvorvel Forfatteren, som maa svare hertil, skriver en Menneskealder efter Slotspræsten, nyder han desuagtet den Ære at blive citeret under Bilag I til Holmboernes Stam-tavle.

De Sætninger, der angaar „velbemeldte Jens Olsøn,“ er uddraget af „Nye Samlinger af Danske, Norske og Island-ske Jubel-Lærere af Christopher Giessing etc. 45. Capitel om Hr. Ole Jensen Holmboe.“

„Hans Herkomst. En formuende og gudfrygtig Mand ved Navn Jens Olsen, boede paa Hirtsholmen, en Fiske-Øe, Ost Nord Ost fra Fladstrand i Havet beliggende. Før hans Tid var ingen Kirke paa denne Øe, men Indbyggerne eller Beboerne maatte søge Elling[e] Kirke, hvortil de især om Vinteren havde en farlig Kirke-Vey, hvorover Jens Olsen drog Omsorg for og nesten allene bekostede en Kirke op-bygget paa Øen¹⁾ — — —

¹⁾ M. Alb: Thura i sit Manuser. om Aalborg Stift beretter, at Hirtsholmen blev 1641 bevilget sin egen Præst, og Sl. Christen Skeel paa Bangsboe, har givet 300 Specie Rixdaler Capital, hvoraf Renten aarlig er til Hjælp til hans Underholdning. Be-ретter og, at Hr. Peder Andersen Knudstrup var den første Præst paa Hirtsholmen.

Velbem. Jens Olsøn som saa christelig anvendte sine Midler til Guds Huses Bygning, nød igen af Gud den rare Velsignelse, at han opnaaede en høy Alder af 100de Aar, at han blev Stammefader til en anseelig Familie, og inden hans Død saa sine Børn og Afkom befordred til Levebrød i god Velstand. Han havde 2 Sønner, Ole og Hans, af disse blev Hans holdet til Købmandsskab i Aalborg, og blev tilsidst Borger og Kiøbmand i Fridrichsstad i Norge. — —

Ole Jensen var den Førstefødde, og kom til Verden Ao. 1637, han var fra Moderens Liv opofred til Guds Huses Tieneste. Faderen lod ham frekventere Aalborg Skole, hvorfra Rector Mag. Chr. Mortensen Wiborg i Aaret 1656 forsendte ham til Kiøbenhavns Høy-Skole. Mens han laae ved Universitetet, gjorde han sit med de andre Studenter i Beleyringen at forsvare den Kongelige Residentz-Stad.“

De Overdrivelser og Unøjagtigheder, som Giessing her gør sig skyldig i, faar han selv bære Ansvarret for. Kun findes der Anledning til at se lidt paa den „Guds rare Velsignelse, at Jens Olsen skal have opnaaet den høye Alder af 100 Aar.“

Bestrides skal den ikke; kun skal det bemærkes, at Jens Olssen i saa Fald maa have været mindst 50 Aar, da Hr. Ole Jensen blev født i 1637 (eller 1638?).

2. Den salig Quinde (Ane) Bertelsdatter. Anno 1672.

„Med hvem han var gift, vides ikke,“ skriver J. A. Holmboe. Det skal vi nappes om.

I Pastoratets Journal findes der en Copie af en Indberetning fra Lærer N. Nielsen under 5. April 1890 — Præstembedet var dengang vacant — om et Gravmonument af Granit 2½ Alen langt og 1½ Alen bredt, forsynet med Inscription og Aarstallet 1692.

Det er nu ikke ganske givet, at Lærer Nielsen har læst Aarstallet rigtigt. Der er ikke ringeste Tvivl om, at det skal læses 1672, idet Lærer Nielsen har taget Anstød af Syvtallets 9-lignende Krumning, der naturligvis maa virke som en Brand i Næsen i et Regnestykke, hvor det let kan forskaffe baade Lærer og Elev forskelligt Hovedbrud. Nu er dette Gravmonument af en Grund, som helst maa for-

ties, slæbt hen i det nordvestlige Hjørne af Kirkegaarden, hvor det er strandet paa Kirkegaardsdiget, og Indskriften har der trodset utallige Forsøg paa en Tydning, indtil den endelig for ganske nylig maatte overgive sig for tre tilfældigt sammenstødende Omstændigheder, der her skal omtales, da maaske de to med Held kunde anvendes i lignende Tilfælde.

Den 3die Juni 1918 passerede Sognepræsten hen imod Solnedgang Stedet ved et Tilfælde, og lagde da Mærke til, at Bogstavernes vestlige Kant kastede sine Skygger hen over Indskriftens første Linie, og da han saa nærmere til, læstes ganske tydelig:

„Her hviler den salig Quinde“.

Den 4de Juni, altsaa Dagen derpaa, men et Par Timer tidligere, da Solen følgelig stod noget højere og sydligere paa Himlen end den foregaaende Dag, retirerede Præsten sig atter af en lignende Aarsag som Dagen før til Kirkegaarden, og da han nu igen passerede Strandingsstedet, faldt Skyggerne fra Bogstaverne ind over den næste Linje, som derved blev fuldt læselig:

„— — — Bertelsdatter“.

Fornavnet var imidlertid saa afslidt, at det umulig kunde læses, næppe nok skimtes, men den Plads, det har indtaget, er saa lille, at det maa have været et meget kort Navn, højst tre Bogstaver. Præsten udtalte da ogsaa ved sin Hjemkomst, da han meddelte sin Opdagelse, at der sandsynligvis havde staaet „Ane“.

Den 5te Juni stødte en ny Tilfældighed til. Hans Majestæt Kongen sejlede ganske tæt forbi Øen til Skagen, og da Præsten saaledes var forhindret i at følge en besøgende ind i Kirken, blev dette Hverv betroet hans ti-aarige Datter. Da nu hun fortalte, at hun ikke havde kunnet gøre fuldt Rede for Altertavlens Figurer, og i den Anledning fik Skænd, da hun saa ofte havde hørt, at det var St Laurentius og den hellige Catarina fra Aleksandria, vilde Moderen undskylde hende med, at hun burde have en skreven Domserseddel.

Præsten begav sig da straks ind i „det lidet Bogkammer“, hvor han fremdrog „Holmboerne — Stamtavle og biografiske Oplysninger“.

Der læses Side 2:

„a. 3. Anne Catrine Holmboe, f. 1670 ¹¹/₂, † før 1742, gift i . . . med enkemand, borger til Aarhus, Hans Gjessing. Deres Søn Ole Gjessing, lieutenant, levede i Fet paa Romerike i 1754“.

Hvis „den salig Quinde (Ane) Bertelsdatter“ har været gift med Matrikkelens Jens Ollesen, maatte deres Søn, Hr. Ole Jenssøn Holmboes førstefødte Datter efter Datidens Navneskik hedde Anne (Ane) efter sin Farmoder (Catrine efter Mormoderen).

Det hedder hun.

Derfor turde det være sandsynligt, at Jens Ollesen har været gift med den Anno 1672 salige Quinde (Ane) Bertelsdatter.

Jens Olssøn „blev en meget gammel Mand . . . døde og blev begravet paa Hersholmen, men om hans Dødstiid har jeg ingen Efterrætning kundet faa“. Saaledes skriver Stiftsprovst, Dr. theol. Otto Holmboe i 1754.

Det kan vi ogsaa komme til at nappes om, idet et udateret Brev fra en tidligere Sognepræst til Hirtsholmene lyder saaledes:

„Foran Indgangen til Hirtsholmenes Kirke ligger en Trappesten. Den har tidligere ligget inde i Kirken som Gravsten over en Begravelse i Gulvet. Da Stenen efter al Sandsynlighed har dækket over en Grav, der gemmer Støvet af Kirkens Bygherre [sic], en Købmand og Skipper paa Hirtsholmene dengang, og derfor i sin Inscription gengiver det vigtigste af denne Mands Data, var det egentlig værd at faa Inscriptionen undersøgt. Manden hed Jens Olssøn og er Fader til Slægten Holmboe, hvorefter særlig den norske Gren har omfattet flere betydelige Mænd. Vær saa venlig at lade Stenen optage med Forsigtighed og undersøge. Heldigvis vender Inscriptionen nedad, men lad en Mand, der har Pietet over for Minder, gøre det. Det drejer sig om et historisk Minde. Send en Afskrift af Inscriptionens Ordlyd til Consul Holmboe i Tromsøe.

Ærbødigst

J. A. Thorsøe.

Til

Hr. Ingeniør Th. Weden,
R. af Db. N. St. O. S. V.“

og idet Marineministeriet under 11. Juni 1919 tilskriver den daværende Sognepræst saaledes:

„I Anledning af Deres Skrivelse af 3. ds. skal man, saa snart Spørgsmaalet er overvejet, meddele Dem Ministeriets Beslutning om Flytning af den af Dem omtalte Ligsten.

F. M.

W. Jøncke.

Saxild.“

Efterrættning om Jens Olssens dødstiid vilde Stiftsprovst Holmboe altsaa kunne have faaet, om han i 1754 havde søgt den hos Sognepræsten til Hirtsholmene Valentin Jensen Würtzel.¹⁷⁾ Da Jens Olssens ældste Søn, Hr. Ole Jenssøn Holmboe er født 1637 (1638?), og da Jens Olssen selv skal være bleven over hundrede Aar gammel, er det sandsynligt, at han levede endnu i 1688, da han omtales i Matrikkelen af dette Aar, hvilket dog ikke er ensbetydende med, at han virkelig levede, da Matrikkelen i Følge velvillig Meddelelse fra Arkivar i Rigsarkivet S. Nygård er udarbejdet paa Grundlag af et Stof, der var indsamlet gennem en længere Aarrække forinden. Saa meget kan dog siges om hans Døds Tiid, at han er død før 24. Maj 1704 da samtlige Bevønderer paa den Ø Hertzholmen var indstævnedes til Sæbygaards Birketing efter velbaarne Fru Elisabeth Bildes skriftlige Begæring for at gøre hende sandfærdig og rigtig Forklaring om Hertzholmens tilhørende Øer, Grunde, Skiær og Refer, da som icke udi Kongelig Majestæts derpaa bekomne Skiøde disse specificeres.¹⁾

Hvor rigtigt det af Arkivaren givne Fingerpeg har vist sig at være, fremgaar af en nylig foretagen Undersøgelse af den tredje og sidste Ligsten, der endnu findes henflyttet til og nedlagt i det sydøstlige Hjørne af den gamle Kirkegaard. Det maa være om den, at Lærer Nielsen under Vacance den samme 5. April 1890 har indberettet:

„Der findes et Gravmonument af graa Kalksten 2½ Alen

¹⁾ Justitsprotokol for Sæbygaards Birk 1703—1711.

langt og 1½ bredt forsynet med Indskrift og Aarstallet 1687 samt en Del Portrætfigurer.“

Saa vel Indskriften i det hele taget som Aarstallet 1687 har hidtil modstaaet ethvert Forsøg paa Tydning, som nu imidlertid delvis er lykkedes ved at combinere den ovenomtalte Fremgangsmaade med Overrisling med Vand, som maa henstaa i de Fordybninger, der endnu er tilbage uden om Bogstaverne.

Ved denne Fremgangsmaade kan endnu skelnes:

*HER
UNDER HVILER*

— — — — —
*DEN
SALIG DANNEMAND
.S..S HANDELSMAND ANDERS
CHRISTENSEN ANNO 1687
..... DØDE HER.
..... KIEREST
ELSKENDE*

Er det rigtigt, at den salig Dannemand var Handelsmand Anders Christensen, som døde her ANNO 1687, skønt nævnt i Matrikkelen 1688, maa det være ham, som kaldes Anders Samsing og formentlig Fader til den Christen Andersen, som er til Stede paa Birkethinget paa Sæbygaard den 24. Maj 1704.

Nu kunde vel den, der staar paa Trappestenen foran Kirkedøren og sender en sidste Tanke til den salig Quindes Gravsten, forundre sig over den iøjnefaldende Forskel paa de to Sten, saavel i Henseende til Oprindelse som til Størrelse.

Da (Ane) Bertelsdatter blev begravet Anno 1672 var Jens Ollesen endnu i Live, og han har da selv ladet Stenen, der aabenbart er af hjemlig Oprindelse, formentlig funden paa Græsholmen, tilhugge og henlægge over Quindens Grav.

Den kunstnerisk udførte Sten, som Nær og Fjern skal sætte Foden paa, om han vil betræde Guds Hus paa Hirtsholmene, er aabenbart bragt til Veje af en Mand med honnet Ambition, af Hr. Ole Jenssøn Holmboe eller hans Bro-

der Hans, maaske af begge i broderlig Samdrægtighed og af sønlig Pietet.

Jens Olssøns Efterslægt er den eneste af alle Holmboere, der satte anselig Blomst ude i Verden.

De andre spredtes som Avner for Vinden.

Tilbage er kun „De tre Brødre“.18)

Om føje Aar er de ikke mere.

Fred med deres Støv!

3. 1583 25. Oktober.

Mourits Podebusk til Kiørup faar i Nørrejyland Vendsyssel, Horns Herred, Jelling S. i Irup 1 Gaard, 1 Bol, 5 Gadehuse, der er byggede paa Gaardens Grund, 1 Holm, kaldet Hertsholm, hvorpaa der bor nogle Fiskere, 1 Holm, kaldet Gresholm, som er udskaaren af Stranden i to Parter, og 1 lille Holm, kaldet Deye.

(Kronens Skøder paa afhændet og erhvervet Jordegods i Danmark. Kbhvn. 1892.)

4. Ringkøbing 24. September 1918.

Kære Jakob Asmussen.

Desværre kan jeg ikke give dig nogen Oplysning, som kan være dig til nogen som helst Nytte. Jeg var kun 9 Aar, da Far blev fri for at gøre den uhyggelige Rejse til Hirtsholm.

Det eneste Minde, jeg har om den Tid, var, at vi om Søndagen stirrede ud over Havet efter den Baad, som skulde bringe Far tilbage til os efter en stormfuld fortunlet Hjemrejse fra Øen.

Ja! Jeg husker ogsaa, at Mor gik over at bede Christian den Ottende om at fritage Fader for disse ængstelige Ture, som vi saa ofte maatte være Vidne til.

Frederikke Ingerslev.

Viborg 4. Oktober 1918.

Kære Jacob!

Destoværre ved jeg intet om Bedstefader Mølsted, der kan have den allermindste Betydning. Han kom fra Frederikshavn til Nykirke, vist 1847. Naar han kørte ud, havde han en hvid Bjørneskinds Pels paa. Hjemme, naar vi sad

til Bords, gjorde han altid Spørgsmaal til Børnene, deres Kundskaber vedrørende, men „Hvad behager“ maatte de ikke sige; de skulde høre efter og være opmærksomme. Var de ikke det, forvoldte det dem den strengeste Irettesættelse.

Han var en mild og kærlig Mand. Fader og jeg holdt meget af ham, og jeg tror, at det var gensidigt.

Du husker maaske, at Hans Rosendal var en af mine Præstkammerater, den eneste Mand uden for min allernærmeste Slægt, jeg er dus med. Til Konfirmationsforberedelse gennemgik vi Johannesevangeliet, og paa min Konfirmationsdag gav Bedstefader Mølsted mig Skriftstedet: „Jeg vil ikke forlade Eder faderløse; jeg kommer til Eder.“ Han forærede mig ogsaa min lille Salmebog.

Dette kan man ikke kalde Oplysninger, og det her meddelte kan du undvære. Jo! Jeg tror, han var meget interesseret for Fængselsvæsenet og de forvildede. Det har jeg hørt.

Nu er det ved at mørkne, og saa maa jeg helst se at faa dette med i Aften. Gud velsigne dig og din Søndag.

Din Mor.

Hvor vanskeligt det kunde stille sig med Overfarten til Hirtsholmene fra Frederikshavn ses ogsaa af den ældste ved Kaldet bevarede Kirkebog. Den 22. Januar 1841 døde en lille Dreng paa $\frac{1}{2}$ Aar, Fisker Niels Svendsens Søn. Som Begravelsesdag har Pastor Mølsted først skrevet 28. Februar, men derefter er Datoen overstreget og 31. Januar skrevet oven over. Endvidere er der i Anmærkningsrubriken tilføjet: „Formedelst Havlæg [?] kom Præsten ikke før til Holmen ^{28/2} 41.“

Det er aabenbart for at forebygge et „Hvad behager!“ i Anledning af, at Barnet er død 22. Januar og først begravet 28. Februar, at denne Forklaring er tilføjet. Den skal formentlig forstaas saaledes, at Kisten med Liget er nedsænket i Graven den 31. Januar, medens Jordpaakastelsen først har fundet Sted den 28. Februar.

Ved Havlæg menes antagelig, at Havet var tillagt, og som en Anmærkning hertil kan berettes, at det samme var Tilfældet nøjagtig den 31. Jan. 1916, da Levnedsmidlerne var slupne op i fem Husstande foruden i Præstegaarden.

Forgæves blev der telefoneret til 3 til 4 Dampere, den ene større end den anden, men de kunde ikke bryde Isen. Hvad var der saa at stille op?

Der blev sat Kjelker under en større og en mindre Pram, som bemandedes med henholdsvis fire og to Mand, forsynede med lange Pigkæppe, hvorefter det efter en enkelt Vandgang for den store Prams Vedkommende gik til Frederikshavn i strygende Fart. Den mellemliggende Ug Sø tilbagelagdes i en halv Time.

Hjemturen gik mindre galant, da Prammene nu var lastede højt over Aftalen, i Følge hvilken hver Deltager kun maatte have et vist Kvantum, som var langt overskredet. Dertil kom, at det nu for Vægtens Skyld var nødvendigt at fordele den over den størst mulige Flade; Prammene blev derfor trukket i lange Skagler, en over Ryggen af hver Mand, og saaledes blev Forsyningen heldig slæbt hjem, just som Solen var ved at gaa ned.

Men Vind og Strøms Lunefuldhed belyses maaske allerbedst derved, at da Mændene naaede hjem, gik Kvinderne nede ved Stranden og vred deres Hænder. Thi paa den østre Side af Øen, som „efter lovlig Rebning er befunden at være 60 Favne bred“, var der aabent Vand, saa langt Øjet kunde række. En Time i Forvejen var Isen brudt op og kommen i Drift.

Den eneste, der havde bevaret Contenancen var Præstens Kone:

„I skal se, det gaar nok. De har jo Præsten med, selvom Djævelen er imod!“

For nærværende Tid er Holmboerne dog befriede for Bekymringer af den Art. Da Hans Majestæt Kongen var bleven gjort bekendt med Forholdene, foranledigede han allernaadigst, at der blev udlagt et Nød-Depot af Levnedsmidler.

Jens Andreas Mølsted blev født i Valløby $15/6$ 1807 af Nicoline Lerche, der $23/6$ 1804 var bleven gift med Simon Chr. Mølsted af Alsted. Han blev Student fra Viborg 1826, Kandidat 19. April 1831, Institutbestyrer i Lille Næstved 1832 og Kateket i Rødby $17/2$ 1838; ordineret $2/4$ s. A. 17. Juli 1840 blev han Sognepræst til Frederikshavn og Hirtsholmene, hvilke han fratraadte 14. December 1843. Han

var gift med en Datter af Sognepræsten til Ballerup og Maalev Anna Sofie Elisabeth Fleischer.

5. Rygtet om, at det oprindeligt skal have været skotske og skaanske [hallandske] Fiskere, der har befolket Hirtsholmene, er rimeligvis en Reminiscens fra Holbergs Geografi, hvor det lige forud for Omtalen af Hirtsholmkirkesogn hedder om Skagens Kirke, at den skal være bygt af Skotter og Hollændere, som her paa Kysterne har i Mængde fisket i fordums Tid. I alt Fald tyder de ældste Navnefortegnelser over samtlige Sognets Beboere: I Liber daticus for 1656, i Matrikkelen 1688 og i Justitsprotokollen for Sæbygaard Birk for 1703—1711 samt det ældste Kirke Register, der begynder 1. Jan. 1715, ikke paa, at Befolkningen er af hallandsk (skaansk) eller skotsk Oprindelse. Den synes tværtimod at være rekrutteret dels fra det nærmeste Fastland, hvis Stednavne Giærum, Reffdal, Napstjert, Sudergaarde og Thy har afgivet Kendingsnavne til 7, dels fra Øerne Fyn og Samsø, hvoraf 5 har Navn.

Een hedder Peder Møller, og endnu ser man paa Møllebakken paa Mølleholm de fem Sten, som har baaret den gamle Stubmølle, og Stien, der førte op til den. Jens Snedker havde naturligvis Navn af sin Haandtering, og de tilbageværende 27 har lutter jævne danske Navne som Jørgenssøn og Simonsdaatter, Tammessøn og Thomesdaatter, Madtsen, Søffrensen og Michelsøn, Pouelsøn, Anderssøn og Tostisøn, Andersdaatter, Eriksdaatter og Jacobsdaatter, Mathiessøn, Gregerssøn og Nielssøn og saa endelig naturligvis Jens Ollesøn.

Ganske vist er der een, der hedder Jesper Clemmensen, og en anden, der hedder Rasmus Wigelsøn. Men selv om Clemens og Wigel skulde have været en skotsk og hollandsk Fisker eller Sømand, der var havnet paa Hirtsholmen, var dette dog næppe nok til at hjemle det omhandlede Rygte.

Hvorvidt Græsholmen var bebygget før Hirtsholmen, faar staa hen. Kaasene eller Kaaserne, de smaa Baadelejer til en enkelt Baad, med de lange og smalle Indløb i de vældige Stenmasser, der endnu ligger rundt om Holmene, er Vidnesbyrd om en Bebyggelse, der gaar langt til-

bage i Middelalderen, hvortil kommer de Møntfund, som iøvrigt kun er gjort paa Hirtsholmene, og af hvilke det tidligste indeholder en Mønt, der er slaaet af Johan den Eenøjede, Secundus, af Kiel, 1287, medens et andet efter Nationalmusæets Formening hidrører fra en Henlægning omkring ved 1320.

Formodningen om, at Græsholmen skulde have været først bebygget, hidrører vistnok fra den Antagelse, at en enkelt oval Stensætning paa Pikerholm har været en fælles Kirkegaard for det ældste Bosted paa denne Holm, som er den nordligste af de to Parter, hvori Stranden har udskaaren Græsholmen. Bostedet er dog langt yngre end Stensætningen, hvilket tydelig fremgaar af de fundne Skaar af Husgeraad, som ikke er ældre end de tilsvarende, som findes paa Hirtsholmen. Om denne Stensætning har ingen Oplysning kunnet erholdes i Nationalmusæet; men den døde, som Graven har gemt, har sandsynligvis sat Livet til i Bølgerne uden for Holmen eller muligvis paa selve denne i en Holmgang, hvorefter han saa er bleven jordet paa selve Valpladsen. Graven har i hvert Tilfælde kun rummet eet Lig.

I Oldtiden har Øerne ikke været beboede, om der vel af og til har været en Fisker og Jæger eller Viking og Kriger, der er gaaet i Land enten af Nysgerrighed eller Nødvendighed. Oldtidslevninger er heller ikke fundne, naar den omtalte Stensætning tilligemed det halve af en lille Stenøkse og en enkelt Flinteflæk undtages. Begge de sidste er først fremdragne efter 1915.

At Overflytningen fra Græsholm (altsaa egentlig Pikerholm) til Hirtsholm ikke har fundet Sted „i Midten af det syttende Aarhundrede“ fremgaar jo allerede af Kronens Skiøde af 25. Oktbr. 1583, hvor det udtrykkelig siges, at der paa Hertzholm bor nogle Fiskere, medens Græsholm omtales som ubeboet — „udskaaren af Stranden i to Parter“.

6. Hr. Jens Claussøn Hugger haver betjent Menigheden paa en atten Aars Tid. Formodentlig har han været en Sønnesøn af Hr. Jens Pedersen Hugger i Hundslund. Paludan beretter nemlig i sin Presbyterologi, at Hr. Jens Pedersen Hugger havde været Præceptor for Hans Johan-

sen Lindenows Børn og siden Kapellan hos Hr. Mads Ibsen Finger, der døde i Aalborg 1571, hvorefter Hr. Jens blev Sognepræst fra 1571 til 1606 og var den første, der til Præstegaard fik Lundager, som den hedder endnu den Dag i Dag.

Da Hr. Jens Claussøn jo maa være Søn af en Claus, kan han være Søn af en „Claus Jenssøn“, der igen kan være Søn af Hr. Jens Pedersen Hugger. Denne Formodning kan rimes meget godt med den Kendsgerning, at Hr. Jens Pedersen døde 1606, og bekræftes desuden ved den Omstændighed, at sidstnævnte havde været Præceptor for Hans Johansen Lindenows Børn.

Et af disse var jo netop Fru Birgitte Lindenow, salig Hr. Otto Skeels Efterleverske, der havde ladet Hirtsholmenes Kirke opføre 1641.

Selv var hun rigtignok død paa Bangsbo den 29. November 1648 og begravet i Vor Frue Kirke i Aalborg den 21. December s. A., og Bangsbo gaaet i Arv til hendes Datter Karen, begravet i Budolfi Kirke i Aalborg den 28. Juli 1651, og Søn, Chresten Skeel, der døde ugift i Juli 1670.

Men da nu netop paa Bangsbo Anno 1656 menige Indbyggere paa Hirtsholmen efter deres gunstige og gudfrygtige Øvrighed, ærlig og velbyrdig Mand Christen Skeel til Hammelse sin synderlig foregaaende gudelige Betænkning, samt med vores egen og alle Indvaaneres Bevilgning, Vidskab, frie Villie og Samtykke have vedtaget og indgaaet, Mand efter Mand for os og vore Efterkommere, mens Verden staar, hæderligen, sømmeligen og nødtørftigen at forsørge og underholde vores Sognepræst og Sjælesørger der sammesteds, Mand efter Mand, der, Gud ved lovlig Kald, sammeledes vores gunstige og gudfrygtige Øvrigheds Samtykke os tilforordnes, som for Gud og den christne Øvrighed forsvarlig være kan [og] dette til Vitterlighed og Bekræftelse vore Hænder her underskrevet og Signeter hostrykte og herhos paa det underdanigste og ydmygste begært af vores velbemeldte gunstige Øvrighed saa og vores Herredsprovst, hæderlige og vellærde Mand, Hr. Hans Eriksen i Mosbjerg, at de disse forangivne Artikler med os til ydermere Vitterlighed og Stadfæstelse

ubesværgede¹⁾ ville underskrive²⁾ —, saa ligger det nær at antage, at Hr. Jens Claussøn Hugger har insinueret sig hos Christen Skeel derigennem, at hans Bedstefader havde staaet i Berøring med Fru Birgitte Lindenow, hvorhos det jo ogsaa er muligt, at Faderen „Claus Jensen“ har været knyttet til de gunstige og gudfrygtige Øvrigheder paa Hammelmose og Asdal.

Navnet Hugger skriver sig aabenbart fra det nuværende Uggerby, som for Tiden er Anneks til Tversted, men som dengang, for Eksp. i Matrikkelen 1664, skrives Huggerby.

7. Hr. Frandtz Anderssøn Storup var Søn af Raadmand Anders Larsen i Fredericia og Maria Holgersdatter og sandsynligvis født i Starup, Nord for Kolding, som dengang skreves Staarup (udtalt Storup jfr. Maag(e)holm udtalt Mogholm), som det ses af Brev fra Johan Andreas von Liebesberg, dateret Staarup d. 21. November Ao. 1701 og indført i Biskop Bircherods Dagbog. Før han kom til Hirtsholmene som Sognepræst, havde han været Sognekapellan i Børglum, Vejby og Fureby. Han er endnu levende den 2den September 1710, da Fru Elisabeth Bilde til Sæbygaard giver Niels Lauridsen Berregaard, Borger og Handelsmand i Aalborg, Skiøde paa den Ø Hirdtz Holmen kaldet, da han her er opført med en aarlig Skyld efter Jordebogen paa 9 Mark. Han maa imidlertid være død kort efter, da hans Eftermand bliver kaldet den 6. Febr. 1711. Hans Enke overlever ham i en længere Aarrække. Hun findes opført med en aarlig Skyld af 9 Mark i Sr. Peder Kragelunds af Sæbys Skiøde, Datum Aalborg d. 24. Februar 1721.

8. Hr. Niels Mikkelsen Holst var født i Randers, hvor Faderen, Michael Holst, var Chirurgus og gift med Karen Hansdatter. Han dimitteredes fra Randers 1699 og blev Hører i Sæby Skole. Kaldet til Hirtsholmene den 6. Febr. 1711 og ordineret 11. Marts s. A.

Paa Hirtsholmene havde han, i alt Fald i den første Tid, Vanskeligheder med Sognedegnen, Jacob Christensen, som han havde arvet efter Hr. Frandtz Andersen, og med hvem

¹⁾ Uden at gøre Vanskeligheder og Indvendinger.

²⁾ Liber daticus.

han skulde trækkes næsten hele sin Levetid, da Degnen først dør den 4. Febr. 1738.

Den 14. April 1714 var nemlig hæderlig og vellærdt Mand Hr. Niels Michelsøn Holst, Sognepræst paa Hertzholmen, tilligemed sin Degn, nafnl. Jacob Christensen, efter Provsten Magister Povel Henningsens Indkaldelse sammenkomne udi hans Hus i Skagen, hvor deris mellemværende Uenighed saaledes i Mindelighed blev forligt, at Degnen Jacob Christensen lovede herefter at bevise sin Sognepræst Hr. Niels Holst tilbørlig og hørsommelig Lydighed baade i og uden Kirken saavel som ogsaa at give hannem som andre af det Steds Tilhørere sin tilbørlig Fisktiende, hvormed Sognepræsten var fornøjet, og samme Sag saaledes blev forligt.¹⁾

Aaret efter, den 1. Jan., begynder han det ældste „Kirch Register“, som nu er afleveret til Landsarkivet i Viborg, og tre Aar efter bliver hans Søn, Mikkell Holst, født og døbt 31. Juli 1718. Til Stede ved Daaben var Barnets Bedsteforældre paa mødrene Side, Marie Lavridsdatter Boje og hæderlig og vellærdt Hr. Jens Steinfeldt til Albæk, der tyve Aar i Forvejen havde holdt Ligprædikenen over salig Hr. Holger Pachs til Sæbygaard, hvilket maaske ikke var ganske uden Betydning for Hr. Niels Holst, den Gang han søgte om Embedet, da Fru Elisabeth Bilde, Hr. Holger Pachs Enke, giver Niels Lauridsen Berregaard i Aalborg Skiøde paa Hirtsholmen den 2. Septbr. 1710.²⁾

Til Stede ved Daaben var ogsaa Barnets Moster Anna Catrine Jensdatter Steinfeldt og hendes Mand L. B. C. Spliid af Vreilev.

Da Sønnen var 24 Aar gammel, skriver Faderen:³⁾ Her paa Hertzholmen er min Søn, som er klar fra Academiet.

Hertzholmen d. 11. Decbr. 1742. Test. N. Holst.

og Aaret efter:⁴⁾

Hos mig undertegnede er min Søn, som er klar fra Aca-

1) Gejstlig Justitsprotokol for Horns Herred 1692—1801.

2) Viborg Landstings Skiøde og Pantebog Nr. 34 1706—1711.

3) Aalborg Bispearkiv, P. 117.

4) ibidem.

demiet og formedelst min Alderdom og Svaghed forarsages at forblive hos mig.

Hertzholmen d. 19. Novbr. 1743.

N. Holst.

Kort efter maa han imidlertid have faaet Degneembedet i Volstrup, thi der er han Degn, da Faderen døde den 13. Juni 1744 og blev begravet 18de ejusdem.

Moderen var allerede død den 21. Juli engang i Trediverne.

I Følge Wiberg har Biskop, Dr. theol. Broder Brodersen, og i Følge Nannestad den visiterende Biskop B. F. Bruun Anno 1737 kaldt Hr. Niels Mikkelsen Holst Pastor vigilantissimus. Anno 1737 var først Christoffer Mumme, derefter Broder Brodersen Biskop i Vendelbo Stift, men Broder Brodersen har ikke visiteret, og B. F. Bruun, Sognepræst til Sindal og Astrup fra 1702 til 1742, drev det kun til at blive Provst. — Vendelboske Bisper har i det hele taget sjældent dristet sig til de ængstende, uhyggelige Rejser til Hirtsholmene og de stormfulde, fortumlede Hjemrejser derfra.

Og deri handlede de klogt og forsigtigt, thi Holmboerne siger, at de har Djævelen med og Præsten imod.

Derfor plejer de enten at kalde Præsten til sig i Aasted, Elling og Flade eller at skikke Provsten i Stedet. Thi er det Bertel Frandsen Bruun, der har visiteret 1732—33 og 37 og sidste Gang skrevet i „Kirch Registret“: *Hujus Ecclesiae dignissimus Pastor vigilantissimus concreditam sibi Juventutem Hertzholmianam in timore Domini ita educavit, ut egregia laude mereatur, quod testor B. F. Bruun d. 1. Avg. 1737.*

9—10. Det beror aabenbart enten paa en Misforstaaelse eller en mangelfuld Undersøgelse, naar Professor Magnus Petersen har opfattet Kongebrevet til Hr. Otte Skeel som en „Ordre“ til „Befalingsmanden paa Aalborghus“. Kongebrevet er ingen Befaling, men en Tilladelse til Hirtsholmenes Ejer, der tilfældigvis tillige er Kongens Embedsmand paa Aalborghus. Det fremgaar særlig klart af den benyttede Passus „have vi naadigst bevilget fornævnte Hr. Otte Skeel og med dette vort aabne Brev under, bevilger og tillader, at han maa lade bygge en Kirke paa forskrefne Ø“ og „for-

uden hvis forbemeldte Hr. Otte Skeel hannem selv giver og tillægger“. Hr. Otte Skeel og hans Hustru har ingen Kapital givet til Kapellet. Derimod har Fru Birgitte (ikke Christen Skeel) under 9. Febr. 1643 skænket en Kapital paa 300 Rdl. til den Præst, som er bosiddende paa Hirtsholmene.

11. Georg Daniel Dresler født $21/7$ 1850. Kandidat 1875. Sognepræst i Frederikshavn 1889. Provst for Horns Herred 1891. R. Død 14. Juni 1916.

12. Lars Peter Sørensen, Sognepræst til Hirtsholmene og Skolelærer sammesteds, født 25. Aug. 1866. Kandidat 1898. Ordineret i Aalborg Budolfi Kirke, Onsdagen den 3. Juli 1901.

„Ankom jeg den 14. Juli s. M. [sic] her til Pastoratet og holdt min Tiltrædelsesprædiken d. 6. Søndag e. T. (Mt. 5, 20-26) efter at være bleven indsat i Embedet af højærværdige Hr. Provst Dresler af Frederikshavn. 14. Febr. 1906 antaget Tilnavnet Egerup. Under 26. Juni 1907 blev jeg kaldet til Sognepræst for Helligsø og Gjettrup Menigheder i Aalborg Stift og holdt min Afskedsprædiken her paa Øen den 29. Septbr. s. A. 18. Søndag e. T.“

(Embedets Journal.)

13. Prædikestolen er ikke ældre end Kirken, men lavet „af nyt“ til denne, formentlig af samme Haandværker, som har lavet Baldakinen over Alteret i Elling Kirke 1635, eller efter Motiver fra denne af en Haandværker paa Hirtsholmene (Jens Snedker).

14. Vaabnerne paa Messehagelen er ikke fremstillet i Broderi, men kun i Kontur ved Hjælp af en paasyet Sølvlidse.

15. Det ene af Navnene paa Daabsbækkenet er ikke fremstillet ved H L, men ved H J. Det vil sige Hans Johansen. At han er en Lindenow fremgaar af Vaabnet.

16. „Om han havde været lidt mere klar i Hovedet“ sigter til, at Wiberg siger, at han blev removeret ab officio

1652 efter 14 Aar som forrykt. Endelig oplyser Wiberg, at han var Student fra Aalborg og endnu levede i 1684 som Lem i Viborg Hospital.

17. Valentin Jensen Würtzel var født i Roskilde den 7. Avg. 1716. Faderen var Herredsskriver Jens Würtzel og Moderen Maria Christiansdatter. Han blev Student 1736 og Kandidat 1748. Han havde været Skolelærer i Egeslevmagle i 8 Aar og var først gift med en Pige derfra Byen Annike Christensdatter. Til Hirtsholmene blev han kaldet 29. Oktbr. 1751 og afgik 4. Juli 1755. Anden Gang gift med Sofie Hedevig Grüner.

18. Den indfødte Befolkning paa Hirtsholmene bestaar kun af tre Brødre, Johannes Peter, Julius Georg og Theodor Ernst Larsen, født henholdsvis 29. Decbr. 1851, 1. Febr. 1861 og 16. Oktbr. 1871.

Saa vel paa fædrene som paa mødrene Side kan deres Slægt føres tilbage til Midten af 17. Hundrebaar, men da de alle er ugifte og ikke efterlader sig Afkom, vil den hjemmefødte Befolkning med dem være uddød.
